

OROL

OBRÁZKOVÝ ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor:

ANDREJ TRUHLÝ - SYTNIANSKY.

Roč. VIII.

Turč. Sv. Martin, 31. Decembra 1877.

Číslo 12.

Švihák.

Poveš od *Miloslava Dumného.*

(Dokončenie.)

XVI.

Sme v elegantnom byte, v ktorom nachádzajú sa známe nám tri osoby. Tie tri osoby sú do nepoznania a ten elegantný byt divotvorne vyzera.

Všetko náradie v ňom je popečatené. Na prvý pohľad poznáme, že tu zavládla prísna úradnia ruka. Smutný to pohľad na také obydlie! Smutnejší o mnoho ešte je pohľad na tie nám známe osoby.

Slavná rodina Völgessych sišla sa opäť k rodinnej porade. — Matka Melania je pani vyzitá, utrápená, ošedivelá do nepoznania. Živý a veselý pán otec Tomáš sostarel sa poslednie roky na vidomoci. Zhrbená je postava jeho, zklonenú nosí hlavu, do zeme upiera zrak, len na obličaji

jeho zračí sa jakási sila sebavedomia, jakýsi odpor, jaký prv pri ňom badať nebolo. Tak zdá sa, že keď prv Melania vývodila pri týchto poradách a Tomáš mlčal, že je to teraz

naopak. Tomáš smelo hovorí, bezohľadne rokuje a Melania len mlčí a vzdychá. Aladár vyzera nechutný, zronený, desperátny, i jeho bezúhonný oblek zdá sa byť už nedbalý, na čele zachmúrenie, v očiach slzenie.

Tak sediaci spolu žalostný poskytujú nám obraz, obraz to ľudí zkormútených, zúfalých.

Dcéra Melania nenie medzi nimi.

„Na mizine sme, a ty, Melania, všetkemu tomu si na príčine.“

„Tak, pane manželu? Teda nemáš dost na tom, že som sa stala nešťastnou obeťou na nič nesúceho manžela? že som pri ňom nikdy to postavenie životné zaplňovať nemohla, jaké mi patrilo a jakého som v skutku bola hodná? Nie dost, že som žila v messalliancii? že som

na odmenu za všetky tieto obeť konečne vyšla na žobrotu a stala sa terčom a posmechom celého vzdelaného a elegantného sveta?! Ešte sa mi tej výčitky za podiel dostane od toho,

Generál Gurko.

od nehož som to najmenej zaslúžila, že som si tomuto všetkemu ja príčinou?!"

A tu skočila pani Melania, behala po chyži sťa furia, vlasy si trhala a plakala zúfanlivo. Keď to videl pán syn Aladár, počal matku tešiť a otcovi výčitky robiť, že ubolenú maticku sužuje a dost už utrápenú ešte do hrobu priviesť sa usiluje.

„Tedy tak, pane synu! Ešte i ty sa proti mne obrátiš? Naposledy budem všetkemu ja sám príčinou.“

„A kto iný?“ pýtala sa Melania.

„Hahaha! Ač mi je nie do smiechu, tu sa veru už zasmiať musím. Teda ja som všetkemu príčinou. Mój majetok premrhá mať so synom . . . a potom ešte mne dajú príčinu, že sme na mizine!“

„Otče, neurážajte nás!“

„Ja vás urážam? Keď vám ten pravdu čistučkú vysolím, ktorého ste po celý život trápili, lúpili, teda vás tým uráža? Ach, ach!“

„Mužu, mierni sa! Na opravdového šlachtica svedčí sa, aby ani v šťastí, ani v nešťastí neztratil vážnosť svoju, no choval sa vždycky elegantne a slušne. Len nízke povahy chovajú sa surove!“

„A čo je to za surovosť, keď vám pravdu hovorím. Len nízke povahy neznesú pravdu, môžem ja zase povedať, ale šlachetné duše rady ju počujú a uvážia.“

„Hahaha, otče,“ rozrehotal sa Aladár; „až po dnes som nepoznal v tebe veľkého filozofa! Ty si veru od jedného času až veľmi zmúdrel.“

„Koho by vaše pošetilosti neboly v stave filozofom urobiť, ten by musel byť v skutku bez mozgu človekom.“

„Teda naše pošetilosti, pane manželu?“

„Áno, vzáctna pani manželko! Na príklad, tvoja pýcha a nadymanie sa! Nemu-eli sme prísť do veľmesta!“

„Sedliakom je pravda najlepší život na dedine.“

„Viac má sedliak poctivosti vo svojej dedine, lež my v hlavňom meste dnes.“

„A prečo?“

„Preto, že sme chudobnejšími od sedliaka. My nemáme nič.“

„Nič? A moje barónske meno?“

„Nech sa páči, či zaň nečo za zlatku kúpiš. Nech sa páči!“

„Mužu, ty si surový, zlostný, pekelný, diabolský!“

„Nech, škoda ti bolo tiež dosiaľ tak anjelskou byť!“

„Prečo?“

„Preto, že si pánu synovi všetko povolovala a spolu ste ma priniesli na mizinu.“

„Aladár je vysokopostavený úradník.“

Aladár zarazil sa pri týchto slovách.

„Ale ministrom nebude, lebo na vzdor mojim ťažkým tisícom do snemu neprišiel.“

„Čo sa raz nezdarilo, myslíš, že sa už nikdy nezdarí?“

„Ja aspoň neverím, drahá pani manželka! Keď sa nám nezdarilo, počím boly tisíce, tým menej sa nám zdariť, keď jich mať nebudeme.“

„Aladár je mladý ešte.“

„Bol i mladším už a nešlo to. My sme pohanení, naša dcéra nás opustila a býva so ševkyňou Antoniou Szikszay.“

„Otec si, zastaň si prísne a prived' ju domov.“

„A čo má doma? Múdra si, pani manželka moja. Ty si vydržiavala voždy porady rodinné, nuž poraď, jako vybrádneme teraz z kaluže?“

„Rozijedeme sa každý svojou stranou. Ja ti nebudem ďalej na obťaž.“

„Pozde, pani moja.“

„Poďme, Aladár, nechajme tohoto nevzdelaného človeka. Ty máš úrad.“

„Nemám ho.“

„Čo to hovoríš, synu?“

„Nemáš úrad?“

„Nemám.“

Melania omdlievala, otec koramisoval syna a dozvedel sa, že pre náramné dlhy a iné veci prepustený je z úradu. Na jeho mieste že iný sedí — a to síce prvý vychovávateľ jeho — Jozef Krasnický.

„To dielo toho sedliaka!“ vykrikla Melania.

„Hja,“ slovil Aladár, „vyslanec mnoho môže, preto som chcel byť vyslancom; keby som bol mohol byť vyslancom, mohol som ešte sedieť i v úrade. Teraz som proletár.“

A strašné bolo zúfalstvo troch ľudí, na mizinu vyšlých.

XVII.

„Priateľka moja, teba si musíme sfa svoju matku, ba viac, sfa anjela vysvoboditeľa a teraz sfa anjela strážcu ctíť.“

„Moja drahá Antonia, jako sa ti kedy odmeníme?“

„Ja som už stonásobne odmenená tým, priateľky moje, že sa mi dielo vydarilo. Bôh odpustí môj veľký hriech samej, keď som pred podobným pádom zachránila duše mladé. Oj, keby ja bola našla svojho anjela strážcu a vysvoboditeľa, nebola by som sa tak biednou, tak nešťastnou stala na celý svoj život!“

Tak besedovali tri nám známe devy: Antonia Szikszay, Melania Völgyessy a Sidonia Hegyessy.

Všetky tri bývaly spolu už od onoho osudného večera, ktorého Aladárom a Hegyessym nasnovaných nekalých udalostí sme svedkami boli. Melaniu očiernil Aladár v tom okamžení u rodičov, však smelo postavila sa ona pred nich; ale katastrofa zabavenia všetkých jejich movitostí a vyhlásenie dražobného odpredaju všetkých jejich statkov — vypudily ju z domu, upravily k ihle, k Antonii. Sidonia od toho okamženia, čo ju Antonia z drápy dravca vysvobodila, viacej ju neopúšťala. Dost sa brat Tihamér, predtým Martin, i násilne namáhal opäť ju do svojho bytu dostať a späť priviesť, ale nešlo to. Netrvalo to i tak dlho a miera hriechov Tihamérových sa práve tak, jako Aladárových, doplnila. Neriadny život jeho a dlhy uvrhly ho do veľkých rozpakov, takže šlo mu v tom úzkom položení o jestvovanie i o česť. Nevedel si rady, nevedel pomoci, páliho ho svedomie, páliho vina, až konečne schladily luny Dunaja, do nichž sa hodil, oheň tento. Tak zhynul Tihamér.

„Dobrý je Pán Bôh,“ vzdychla si Sidonia; „keď nás tí opustia, alebo zavrhnú, ktorých nám on za prirodzených zástupcov ustanovil ráčil, vzbudí nám on ochrancov a zástupcov v cudzích ľudoch, tak jako nám v našej ctenej a milovanej Antonii.“

A tu objaly obe devy Antoniu a lúbaly ju srdečne.

„Nás dobré nebe spolu sviedlo, nevoľné siroty! Lós náš je stajný, milujme sa a po- tešujme vospolok. Oj, ktoby sa o tom len bol ponazdal, keď som v dome matkinom rástla, že cesta života môjho bude takáto trnistá, takým bodlačím a zvädlými len kvety posiatá? Kto by mi to bol napred povedal, že krok ten, ktorým som vstúpila do kaštiela vášho, Melania, bude tak osudným pre celý môj život a uvrhne ma do biedy a úpadku mravného? Však nač tie spomnieny? Von, von s nimi zo základu srdca môjho! Som obeť nevoľná . . . musím trpeť a mlčať pre celý život svoj! Však ktoby bol len snívať mohol o tom, že preslávená rodina Völgyes- sych vyjde raz na takú mizinu?“

„Aladár je úpadku našemu príčinou! Aladár a ľahká myseľ mojej matky. Chudák, otec môj, on bol dobrý, šlachetný, ale slabý — na veky lutovať ho budem.“

Melania dala sa do plaču a družky slzily s ňou.

„To je tá kliatba našich slavných rodín, že neznajú žiť na svete, že žijú len vospust sveta!“ zavzdychala si Antonia.

„A našich mladých ľudí, že nemajú svedomia, nie vyššej idey života, len rozkoš- níctvo a pohodlie, až zahynú v kaluži po- tupne jako môj nešťastný brat Tihamér,“ dotušila Sidonia.

„Veru ľudia žiť neznajú! Prevrátenosť ľudská sama je najväčším nešťastím, ona všetko ničí a do zlkazy ľudí privodzue. Za- korenené predsudky jednych, nevyslovné ba- ženie po lesku a skvose iných — to je ten nebezpečný rak na tele spoločnosti ľudskej, ten ho trávi a sožiera. Tvoja pani matka, Pán Bôh jej daj slávu večnú, Melania moja, bola plná predsudkov o svojom vysokom rode a jej baženie po skvose i lesku pripravilo privčasný hrob jej samej i s otcem nevinným, ňou do priepasti ztrhnutým, pripravilo i hrob životnému šťastiu tvojmu.“ Tak hlboký názor do pásma spoločenského života prezradzujúcim spôsobom slovila Antonia, pri čom si Melania oči slzavé šatkou zastrela, venujúc slzy tie ne- šťastným, no neprezretelným rodiťelom svojim.

„A prečo hovoríš, milá Antonia, o hrobe pánov rodičov Melaniiných?“ pýtala sa Sidonia.

„Preto, že sú v ňom oba,“ odvetila traslavým, plačúcim hlasom Melania.

„Tys nám,“ prejala reč Antonia, „milá Sidonia naša, nechcela sdeliť samovražednícku smrť svojho nešťastného brata Tihaméra, aby si nás nezarmútila a nenastrašila, len od cudzích sme sa o nej dozvedely. I my sme fa nechcely žalostnou smrťou pánov rodičov Melaniiných zarmútiť, — ale teraz ti to povieme, lebo tajenie je už daromné. Vezd teda, že Melania nie len pre svoj smutný hmotný osud, ale i následkom nešťastnej smrti svojich rodičov nosí smútočné šaty.“

„Teda mrtví sú oba?“

„Oba.“

„Jako sa to stalo?“

„Otravou a útrapami.“

„Bože môj dobrý! Samé nešťastné chýry, veď už niet dňa, ktorého by sa zo pár smutných udalostí neudalo. Hrozné časy!“

„Veru je tak, Sidonia milá! Svet dôveruje primoc sám sebe a keď si už sám radiť nevie, ponevác vieru a dôveru v Boha nemá žiadnu, zúfa si a často sa i vraždí. Tak mať našej milej Melanie, keď počula, že kaštieľ a statok jejich na dražbe kúpil Petor Jablonský, zúfala si a otráвила sa; pán otec ale vidiac toto hrozné nešťastie, upadol do ťažkej nemoce a v mestskej všeobecnej nemocnici i zomrel.“

„Ubohá Melania!“

„Petor Jablonský jednal šlachetne. Vyplatil jej majetok rodičovsky a chcel nešťastným pod výminkou, že mu časom zaplatia, zpät ho vrátiť, lež prišiel pozde, jich už nebolo viacej, preto ho vrátiť chcel našej Melanii.“

„Šlachetný človek!“

„Melania neprijala dar ten pre seba. Ona sa uspokojila s tým, že bude v kaštieli rodičovskom bývať, nastojila však na tom, aby on zostal vlastnosťou Jablonského a dietok jeho.“

„Obe šlachetné to srdcia! Oj, že nepri náležaly na veky sebe!“ vzdychala Sidonia.

„Szirmayovci sa veľmi ošemetne k rodičom Melaniiným zadržali; zlostne nahrávajú sa na jich nešťastí, ešte sami majetku jejich zmocniť sa usilovali; ale Jablonský

jich predišiel. Teraz sa už rozlúčime a ja ostanem samotnou.“

„Prijdeš bývať ku mne,“ slovilý obe devy naraz.

„Nie, nie, drahé! Nechajte ma; mne najlepšie samej tráviť a dokonat tento život otrávený. Mám svoju vytknutú úlohu života. Mladé devy budem prijímať do práce, o ne sa starať, jich strážiť. Poskytnem jim výživu, zachránim pred úpadkom, ratujem a zachovám životu a spoločnosti ľudskej. Verím, že dielo toto bude Bohu milé a ľuďom prospešné. Ty, Melania, môžeš byť šťastná v tom povedomí, že ideal života tvojho, keď ti i nemohol podať srdce svoje, teda ti aspoň ochránil otcovský dom a tým potešil srdce tvoje. Budeš bývať v jeho blízkosti. Ty, Sidonia, budeš iste šťastná s tvojim Jozefom Krasnickým, čo zaujal v úrade miesto Aladárovo.“

„A Aladár kam sa podel?“ pýtala sa Sidonia.

„Ten sa stal kartárom a tulákom,“ odvetila Melania. „Bodaj sa nebol narodil!“

„Oj, kolkí ľudia prekliali už na svete deň svojho narodenia! I ja . . .“

Družky tešily plačúcu Antoniu a plakaly s ňou.

Boly to neobyčajné stvorenia — tie tri devy naše!

XVIII.

V tých utešených velmestách, ktorých monumentálne stavby po skvelých uliciach a nádherných námestiach obdivovať sme zvykli, — jak mnoho skrýva sa jaskýň hriechu a brlohov neprávosť! Oškľiví sa srdcu pripomínať tu peleše iného druhu, ohliadnime si len herňu. Vo velmestach sú ľudia, čo z neprávosťi žijú, čo žiadon stud pred svetom a žiadnu bázeň pred Bohom nemajúc, zločincov, nemravníkov, škodcov a vývrhelov spoločnosti ľudskej ukrývajú, pritulujú a príležitosť ku každému čiernemu činu jim dávajú a sami z toho hmotne koristia. Zvrhlí, na tele i na duši bankrotovaní ľudia hodia sa obyčajne na takýto obchod a hovorievajú, že jim jich „gschäft“ dobre ide. Tak to býva na svete, kto k dobrému a cnosti vede ľudí, ten môže i hladom zahynúť, toho si svet oškľiví, toho

nenávidí, od neho uteká. Kto svetu bránu k voľnému hrešeniu otvára, k tomu sa túli, toho si obľubuje.

Grófka Nyáry, ktorú sme ešte na voľbe vyslaneckej i s dcérami prítomnú byť videli, rozlúčila sa so svojimi dcérami, rozlúčiť sa musela, lebo zomrela. Araňka i Gizella zostaly samy dve bez rady a pomoci jako na lade. Krása mŕňala sa už, záletníci redli, bieda sa počala blížiť ku nim. Oni, čo na budúcnosť nikdy neboly pomyslely, čo len žily a užívaly, tešily sa a fintily, zabávaly a vyrážaly — prácu nepoznaly. Jim bol život úživou, a keď jích matka práve počas svojej úživy z toho sveta neuprositeľnou smrťou vyrvaná opustila — čo jim pozostávalo?!... Boly v skutku biedne.

Vo veľmeste v „peknej ulici,“ taký názov mala tá ulica, nachodila sa ošklivá herňa. Dve gracie, na jichž tvárach, ač boly dosť pudrované a namalované, dobre a zjavne bolo poznať stopy času, riadily tento tak rečený ústav. Sieň herne bola priestranná, tmavá, mnohými kútikami i tajnými kabinetmi opatrená a mala dvoje oddeienia: jedno pre noblejších, druhé pre pospolitejších ľudí. Tak to potom vyzeralo, že keď medzi tými noblejšími videl človek väčším dielom zpusťlé tváre, v tom druhom oddelení boli samé podozrivé osoby, odstrkujúce od seba na prvý pohľad, podobajúce sa zbojníkom bakoňským. Táto miestnosť bola herňou, v ktorej ľudia jiedli, pili, hrali v karty, i billiard, i v šach, a slávilu každonočnie orgie ohavne zpusťlého života. Ač bola táto jaskyňa hriechu pod prísnu policajnú dohliadkou, preca stávaly sa tu vraždy a zbojstvá, až človeku vlasy dubkom stávaly. Neraz bolo počuť, že na výročitý trh prišlý vonkovan vlákaný ta pod zámienkou „na víno,“ „na pivo“ alebo „na kávu,“ od prefikaných lotrikov herne vo hre všetky svoje utržené peniaze utratil a potom v zúfalstve sa prestrelil alebo do Dunaja skočil. Iný raz zase hovorilo sa, že peňažití ta vlákaní ľudia nikdy odtiaľ nevyšli, zmizli a zkapali na veky.

A túto herňu riadily dve devy. Vyzeraly ony v tejto miestnosti obe tak, jakoby sa v nej boly zrodily, tak jim to svedčilo. A na podiv! Grófskeho vraj pôvodu osoby celkom

vlúdne a dôverne chovaly sa ku všetkým hosťom, nielen k tým z prvého, ale i k tým z druhého oddielu.

Raz zpozorovaly tieto dve sestry hriechu podvečer mladého človeka v ošumelom rúchu do herne sa blížiť. Šiel nejistým krokom k jednému stolu, sadol ku nemu a pýtal si vína. Obe sestry pozrely jedna na druhú a kývaly si hlavami na srozumenie, že ho obe dobre poznajú. Mladý človek zatlačil klobúk do očí a pil víno ani dúha. Tu priblížil sa ku nemu jedon hráč a vyzýval ho ku hre, jakákoľvek sa mu len líbiť bude, či k billiardovej, šachovej, lebo kartovej.

„Ej, dajte mi, človeče môj, svätý pokoj s hrou,“ odvetil tento, „ja som hru svoju už dohrál.“

„Prepusťte toho pána mne,“ vmiešala sa medzi to jedna z dev; „on sa bude so mnou hrať.“

Mladý, ošumelý človek podíval sa deve do očí a zarazil sa.

„Zdá sa mi, že ma môj bývalý ženích už ani nepozná.“

„Ba veru nemohol nám vyhnúť,“ slovila druhá, „darmo sa namáhal.“

„Araňka, Gizella Nyáry!“ zvolal mladík.

„My sme, pane Aladár. Vidíte, že sme vždy súcitili! Darmo nás svet rôznil, preca sa len shliadame. Sem ruku, ľubý môj, budme svoji, vstúp medzi nás a buď kráľom tohoto kráľovstva.“

Dľaň plasla a Aladár bol zverbovancom herne.

Araňka s Gizellou hrávaly sa každodeňne s hosťmi samy a rozumely dobre svojim vecam. Nie každý sa pustil s nimi do hry, lebo mali veľiké šťastie, iní zase hovorievali, že rozumely kartárskemu klamu. Aladár prospieval v tomto tiež a pod krátkym časom išla jim dobre hodina.

I dnes hrá sa Aladár s hosťmi a Araňka stojí za jeho stolcom a pozerá na jeho karty. Aladárovi výborne ide, vyhráva neprestajne a Araňka usmieva sa blažene.

Hostia zase prehrali. Aladár shrnul peniaze a Araňka sa usmievala.

„Pfu,“ zakričal hosť, „je to nešťastie, ustavične prehrávame!“

„Aladár svojej veci rozumie,“ dodal druhý hosť.

„Nepochybujem, páni moji,“ sloví tretí hosť nedôverive; „ale to nepochopujem, ako mohol mať Aladár všetkých štyroch túzov?“

„Tu sú,“ vyhodí jich Aladár.

„Ale u mňa je piaty, pane,“ sloví hosť, „a toho ste vy mne nadelili; odkiaľ sa vzaly vaše?“

Araňka chcela sa vzdialiť. Zadržali ju, našli u nej hru kariet iných a iba troch túzov, i zvedeli hneď, že ona Aladárovi podávala tajne karty.

Takto klamala Araňka s Aladárom. Z toho ztrhla sa hrozná trma vrma. Oškodení chceli mať späť svoje peniaze, počalo nadávanie, krik; keď ale Aladár s Araňkou nepopustili, peniaze vydať sa zdráhali, prišlo to na bitku. Už zablyly nože a lietaly do hláv poháre. Krik bol vždy väčší a bitka zúrivejšia. Tu potácal sa medzi rebrá nožom pichnutý Aladár.

XIX.

V bývalom kaštieli Völgyessovskom, teraz vlastnosti Petra Jablonského, bolo hlučno a veselo. Mnoho hostí a hostín vídal neomylné kaštieľ tento; ale úprimnejších a radosnejších snáď nikdy. Utešená zahrada — bol práve pekný jarný čas — len len tak hemžila sa hosťami a služobníctvom. Dnes slávila sa tu svatba jedného prešastného novomanželského páru: Jozefa Krasnického, ministerialného úradníka, so slečnou Sidoniou Hegyessy, pochádzajúcou takže z hlavného mesta. Novomanželia sú priateľmi majiteľa kaštiela, Petra Jablonského a jeho spanilej manželky Marty. Pán professor zo všeučelišťa trávi leto obyčajne na svojom panstve a tak došlo sem mnoho priateľov i jemu i vydržiať sa majúcej svatbe k vôli. Peter s Antoniou previedli pri Sidonii úlohu svoju dokonale. Nie len že ju ochránili, ale ju i v stav manželský odovzdať nezameškali. Krasnický poznal Sidoniou u Jablonských. Deva, čo v Pešti mala prístup do domu Jablonského, priateľa to Krasnického, nabyla v očiach tohto ihneď veľkej ceny. Pekné bolo jich poznanie a zasnúbenie sa. Jako prvýraz videl Kras-

nický utešenú Sidoniou, súcitil s ňou a lós jej robil ju v očiach jeho ešte vzácnejšou. Raz pri mesiačku prechádzali sa obyvatelia kaštiela, Jablonskovej totiž i Melania po zahrade. Krasnický viedol sa so Sidoniou prez lavičku rybníka na druhú stranu zahrady. Tu stúpila ona jakousi náhodou mimo a už letela do vody, z nejž ju Jozef v náručí svojom vyniesol a s ňou sa zasnúbiac, viac z neho nevy pustil. Okolo rybníka toho chodili často mladí zasnúbenci naši a oblúbili si ho jako nevedomý základ jejich blaha, a všetko jim prialo, aby sa prez celý život len v ustavičnom blahu a šťastí kúpali. —

Obrady sobášne i tabuľa sa skončila, večer malo byť k pocte novomanželov usporiadané divadelné predstavenie a po ňom tanečná zábava. Pri divadelnom predstavení mala účinkovať i Marta, Melania a Antonia. Marta obzvlášte mala i koncertovať na fortepiane a na to sa všetko tešilo, keď nastávala jim duševnia úživa počuť tú, čo i vo veľmeste koncertovala tak, že jej to koncertovanie vence slávy prinieslo. Medzera medzi stolaním a večernou zábavou mala byť vyplnená výletom do poľa, pod hory.

Veselá svatobná družina s radosťou sa pobrala a s plesom pozdravila miesto výletu svojho, utešený letohrádok pod horami stojaci a preplnila ho. Tu na tom istom mieste v čas veľkej búrky sišli sa dve duše na ceste života, Petor Jablonský a Marta Javornických. Oba opustení, smutní, zronení, beznádejní došli sem na miesto toto. Však jako sa tu raz sretli a sišli, tak sa nikdy viac neopustili a prez rozličné búrky života prišli do prístavu pokoja, prišli k slavnému cieľu životnému. Tu na mieste svojho prvého sa potkania dal vystaviť na večnú pamiatku Peter utešený letohrádok, najoblúbenejšie to miesto pobytu jeho a manželky v letnom čase, miesto tak oblúbené, že ho temer každodenne behom leta navštevovali.

Utešený a srdcu milý je pohľad na ten letohrádok, no ešte o mnoho utešenejší na ten roj hostí pred nim a po lúčine sa hemžiacich. Vyzerá tá svatobná družina jako pestrá kytká, ktorú umelá ruka uvila, okolo prosredných dvoch drahocenných kvetín mnoho

iných vzácných, viac menej rozkvitlých i nerozvitých púčkov umiestnila.

„Ktoby nám to bol smel veštiť, starý kamarát,“ oslovil Javornický Jablonského, „keď sme sa poprvý raz v dome tvojom poznali a dietky svoje vospolne si pre nejestú budúcnosť zasnubovali, že sa to takto zkončí, že sa mi toľkého potešenia na svojich, vtedy tak opustených dieťkach dožijeme?“

„Veru veľký je Hospodin.“

„A veľký je duch a veľiká vždy bola viera tvojho syna, priateľ môj! Či sa pamätáš, čo nám hovoril v tvojej chalupe vtedy, keď sa s Martou mojou zasnuboval a my sme horekovali, či sa pamätáš, keď slovil: Nenie našou úlohou teraz horekovať a beďákať, ale radšej o budúcnosť sa postarať. Naša budúcnosť musí zahaňbiť minulosť, musí nam dať zadostučinenie a musí pokarhať zlomyseľníkov. Ja verím, že všetky naše žiاله blažená radosť zamení. Ó, jako sa to krásne splnilo!“

„Poď sem, Petrik môj, poď už,“ volala Marta synáčka svojho, ktorý sa s Melaniou zabával, „neprekážaj tetičke Melanii v zábave.“

„Ten šuhaj sa ozaj viacej má okolo Melanie, lež vókol svojej matky,“ slovil Petor Jablonský.

„Keď ho Melania tak veľmi miluje,“ poznamenala Antonia.

„Nebráňte mi toho dieťaťa,“ prosila Melania, „ono je také múdre a láskyhodné; chcela bych, aby večne bolo okolo mňa. V pohľade jeho milom zabúdam na zlé časy, zabúdam na všetky hrozné údery osudu a bývalé peklo môjho života, — v jeho nevinných očiach vidím slavné nebe.“

„Tým viacej ja v čistom zraku malunkej Martušky,“ ozvala sa opäť Antonia. „Ó, jak šťastné to dieťa pri dobrých rodičoch! Ono sa pod strážnou rukou jejich vyvinie sta utešený, vetrom a mrazom nedotknutý kvet pod papršlekom slunečným. Kebych sa ja mohla stať ešte raz dieťaťom!“

„Deťmi musíme všetci byť čistotou a vierou srdca,“ poznamenal starý Javornický; „lebo hovorí písmo, že nebudeme-li jako deti, nevôjdeme do kráľovstva Božieho.“

„A kto dieťa to zbaví neba jeho, čo tomu?“ pýtala sa Antonia.

„Tomu beda!“ pokračoval Javornický; „bo zase hovorí písmo, žeby mu lepšie bolo mlynský kameň uviazať na hrdlo a do prepasti morskej zahodiť.“

„Ó, Aladár!“ zavzdychala si Antonia.

„Má hroznú odplatu!“ slovili naraz Petor Jablonský i mladý zať Krasnický; „leží ranený vo veľmestskej nemocnici.“

„Jako sa zas vrátiť do tej Budapešti?“ prehodila Antonia.

„Zostaň tu so mnou!“ odvetila jej Melania.

„Pôjdem, pre mňa nik a nič niet viac na svete, len moje povolanie.“

„Melania, poď i ty s nami, vyraziť sa z bólov svojich. Poď, milá!“ volala ju šťastná nevesta Sidonia.

„Nechaj ma — ty blažená! Nač bych ja mala kaziť blaho vaše? Mne dobrá samota, mne sveta netreba. Za živa si brata vidieť nesmiem, nie, on je podliak! Jak zomre — pôjdem na hrob jeho; navštívim vás potom. Žíte šťastne.“

Všetko sa na tej svatbe veselilo, len dve duše szely: Melania a Antonia.

XX.

Araňka a Gizella byly policiou zadržané a po úradňom prehľadu domu do väzby vsadené, majúť sa zo všetkých prevodzovaných klamov zodpovedať. Aladár ležal v obecnej nemocnici veľmesta; bol tam viackrát súdobne vypočutý a nádeje nebolo na jeho uzdravenie. On bol síce ešte mladý, ale nesilný šuhaj; isté teda bolo, že následkom rany svojej trápne zomreť musí. Pri všetkom tom len lekárovi Petrovi Jablonskému mal čo dakovať, že ho z nemocnice čestných ľudí nezavliekli do nemocnice v kriminálnom väzení. Prečiny, aby sme neriekli zločiny, ktoré popáchali v svojej herni v spoločnosti s Araňkou a Gizellou, vyšly byly na svetlo. Ale dozvediac sa, že Aladár na isto zomre, všetku vinu len na neho skladaly, chtiac tak samy seba ratovať; ale všetko to nič jim platné nebolo. —

Tam teda leží v nemocnici v zúfalom stave, v hrozných bolastach a s ťažkým sve-

domíni ter. pred tým tak hrdý a slavný švihák Aladár Völgvessy! On, tá pýcha a nádeja svojich rodičov a zvlášť matky, priviedol i rodičov do hrobu, i majetok jejich na mizinu, i čestné meno jejich do potupy a haňby. Povedomie takejto hroznej viny-taží dušu jeho a ten hrozný výhľad do budúcnosti robí ho zúfalým naskrze. Veď čože ho očakáva? Strach a hrôza len mysleť na to! Nevystrábi-li sa z rany svojej, čaká naňho hrob; vystrábi-li sa z nej, prihotovený mu je hrob živých — hanobné väzenie.

K ťažko nemocnému vstúpil lekár, vlúdne a prívetive prihovárал sa mu; ale tvár jeho sa nevyjasnila, v nej len úcta k vstúpiťsiemu javiť sa zdala, o vniutornom pokoji nedalo sa na nej badať ničoho.

„Lepšie ste spali?“

„Ďakujem. Moje svedomie spať mi nedá. Keby sa už len skôr zakončili moje muky!“

„Ubohý mladíku, dúfajte v Boha; len on má moc, svedomie vaše uspokojiť! Pošlite si pre kňaza; v takomto položení, v jakom sa nachodíte, nemá ľudské slovo potechy a posily, tu musí sa človek k slovu Božiemu utiekať.“

„Ja som ľuďmi i Bohom zavržený človek.“

„U Boha niet prijímania osôb, on nezavruhuje žiadneho.“

„Ja som prepadol ľudskému, prepadnem i Božiemu súdu, pred ktorým sa trasiem.“

„Upokojte sa! Ja vám len jako lekár radím byť pokojnej mysle a pokojného ducha v prospech vašej rany a v záujme vášho polożenia. Ten vniutorní pokoj nezameškajte hľadať u toho, koho som vám označil.“

„Urobím to iste ešte dnes. Ale ma neopúšťajte, prosím vás! Vo vašej a Krasnického prítomnosti tak dobre sa cítim. Oj, keby som vás dvoch bol počúval a nasledoval, vás opovrhnutých mnou mentorov mojich, mohol som byť šťastný!“

„Už je pozde, duša moja! Tento život sa vám zaviera, pripravujte sa k tomu večnému, jehož brány vám už skoro smrť vaša otvorí.“

„Smrť, smrť! Ja som ani nežil, život som samovoľne a ľahkomyselne si zabil. Nič

som nevykonal dobrého, na mojom mene kliatba.“

„Upokojte sa. Oj, keby vás chcela počuť mlad naša, keby si pád váš chcela za výstrahu vziať! Zásady, pevné a neohrozené zásady musí mať človek mladý na svete, aby sa z neho vyvinul muž, muž rázny, úlohu života jasne chápujúci a v boj jeho otužený. Bez zásady a ducha mladík zabľúdi na cestách života, utonie v kaluži svodu a hriechu jeho; lebo nemá sily, ktorá by ho na površí udržala a od zaviaznutia do prepasti zkazonosnej oratovala. Náš moderný svet honí sa za blyskavými tienkami a lienkami, v pýche a marnomysli svojej drží úživu a marnú slávu sveta za cieľ života, až pochodí tak, jako nemelé deti za motýlom behajúce: motýl uletel a oni padly do blatnej kaluže. Lutujem vás, mladíku, ale i vy ste tak pochodili!“

Nemocný zavzdychal a z úst jeho vy-chrlil sa celý potok krve.

Lekár po očistení vyteklej krve ešte pokračoval, keď badal, že nemocný rád počúva.

„Hlavnia vec v živote ľudskom je práca, je plnenie povinností. Milovať svoju rodinu, svojich rodičov, bratov, sestry, priateľov; milovať tú širšiu rodinu — národ a vlast a tejto ochotne slúžiť, prospievať — to úloha naša. V tom stave, ktorý sme si vyvolili za úkol životnej práce, keď kto svedomite plní povinnosti svoje, jedno to, či je vyššieho, či nižšieho stavu, — ten žije dobre, prave, bohoľube; ten prospieje rodine, národu, vlasti a lúbi sa Bohu i má požehnanie jeho. Oj, čo tu pri namáhavej práci a boji radostí a požitkov a to radostí a požitkov pravých, neškodných, blažiacich!“

„Oj, zvestujte tie zásady svetu mladému, výtečný muži; mne ale odpustite naposled, nie len že som dobré rady vaše zamietol, ale i že som vás tak často v živote zaznával a obráždil.“

„Nech vám odpustí milostivý Bôh, mladíku; tu moja pravica; ja vám odpúšťam, ja vás lutujem.“

„Ďakujem, srdečne vám ďakujem, vy šľachetnosť samá; lež dovoľte ešte, dovoľte predniesť dve prosby.“

„Stojím k vašim službám.“

„Zaujmite sa ubohej Melanie i na ďalej tak, jako dosiaľ a proste ju, aby mi i ona odpustila.“

„Melania, ubohá dobrá sestra vaša, je zaopatrená, nemajte o ňu viacej starosti, a na kolko jej dobré srdce znám, ona vám istotne odpustí a za vás modlíť sa bude.“

„A Antonia?“

„I u tej budem orodovať za vás.“

„Ďakujem, ďakujem...“ riekol namáhave Aladár; chcel ďalej hovoriť, ale tu vychrľil sa opäť prúd krvi z úst jeho. — — —

Na tom peknom kerepešskom cimiteri mnoho hrobov nových! Na jednom z nich klačia tri postavy, dve devy a jeden malý chlapček. Ten nový hrob kryje Aladára a pri ňom klačia: Melania a Antonia so synáčkom svojim. V tom hrobe skrytý je pôvodca jich žiaľov, nešťastia; — a oni sa preca pri ňom a za neho modlia.

Láska a lúbošť nepozná pomsty, jej pomocou je modlitba!

K Orlovi.

Nelakom sa, Orle, na kvet cudzích hájov,
Na otravné barvy lží a pýchy bájov,
Ani sa nezpúšťaj na telies mrtviny;
Hor do slnka vesluj nad Tatier výšiny;
Zrakom Božím zavieť¹⁾ do rodnej hlbiny!
Tisíce tam hradov zakliatych ťa čaká —
Len pozri a každý sa ťa nalaká.
A Bes, čo nám väzní národné poklady,
I Anjel, čo stráži raja nám zahrady,
Odomknú na rozkaz Boží ti zátvory.
Sriebra tam a zlata rýdzieho prahory,
I veštcov a veštie čakajú ťa sbory,
Žebys jich z väzenia tisícročia viedol
Do rajhradov Božích Božou vierovedou.
Len zavieť do duše zakliatemu ľudu
A sopri sa spure spurného osudu
Spurou prapokory, ktorá vytrvala,
Keď spura pýšnikov na ňu dorážala,
Na nejžto moc Besov všetkých sa strieskala;
Vojsk a búr satanských i tyrana sila
Vždy sa znovu lomí, bo raz sa zlomila.
I jed vedy lživej a pýcha vzdelanstva,
Zbojstvo úžerníkov a lešť rodopanstva,
Jed smilnej nádhery, zrady a oplanstva,
Jed luzy spodlenej, opilej, bezbožnej,
Jed moru a módy cudzej veľkomožnej,

Všetky jedy Besa len tu sa ztierajú,
Na skale pokory v liek sa premieňajú.
Sám Bôh stal sa skalou pokory na veky,
Žeby na vzdychania pretrel Besov vzteky,
Na spev odozvučil pokorných náreky.
V tú skalú sa zakľaj, skalní orle Boží!
Len to slovenskému ľudu už zosoží;
Len to ho vyľieči z mrzkosti poroby,
Z rán duše i tela i všetkej choroby,
Keď v tej Boho-skale stvrdí si rodinu
Nad oceľ, nad diamant, nad nebies tvrdinu.
Keď i koreň pýchy v sebe navždy zmorí,
Pánu sa pokory samému pokorí:
Vtedy sily vraha v život svoj vstvorí;
Prestane si rodiť — tyranov na seba,
V rod Boží zažije každý kúsok chleba
A každým nárekom vnesie sa do neba.
Nuž v tej skale pobuď praláskou zakliaty,
Kým slnkom Praducha nebudeš ohriaty —
Kým rod zotročený, na krta zmenený,
Nebude Prabohom v orla prestvorený;
Tri milliony orlov a orlic Tatranských
Kým nevzletí s tebou do sborov slavianských...
Potom so šaragom orlov, orlic svätých
Oddaj sa do duchov silných a bohatých;
Podmaň pánovitých, vysvobod zajatých.
Krásy neba, mora i zemskej šíriny
Znes do slávochrámu tatranskej otčiny!

Samo Bohdan Hroboň.

¹⁾ Vietiť znamená pezeráť i vraveť, či hovoriť.
Pozn. Pôv.

Slovenská sirota.

Skizza zo života nášho ľudu.

Otec pláteník vypustil dušu pod vražedným nožom živáňov v okolí Veľkého Vara-

dína. Živáni pobrali mu v potu tvári na chrbte nesúci tovar, z ktorého svoju čeliadku biedne

živil. Matka, vdovica, pustila sa na lepšie zárobky do P... Tu čo nádeňníčka pri stavění národného divadla pracujúc, ťazkou prácou zmorená dostala závrat na vysokom lešení, padla na nakopené kamene a zabila sa. Zostala sirôtka — sedemročný Vojtech, pekný, nevinný sta ten kvietok na zázrivskej polane, vystavený dažďu a slncu, vetrom, búrkam a zime.

Či nezahyne?

Keď Vojtechovi dobrú matičku do čiernej zeme na večnosť odprevadili, zaplakal use-dave a slovil:

„Ja biedna sirota! Nemám otca, nemám matky; nemám sestry, ani brata. Kto teraz volať ma bude ku sebe vlúdnym a láskavým hlasom: sem príď, dieťa moje! Ktože teraz vtíkať mi bude do ruky, keď hladný budem, kúsok dobrého chlebička? Ktože teraz preoblečie mi čistú, keď sa dlho nosená košielka začierni, kto obšije, keď sa rozderie? Ktože teraz pohladká tváričku moju a srdečne pobozká čielko moje, keď budem dobrý a poslušný, a kto ma opatrí, keď ochoriem? Všetko toto robila moja dobrá matička, môj dobrý otec, ktorých viac nemám!“

Známi ľudia zo susedstva, ktorých mluve rozumel, keďže bola jeho mluva materinská, odťahovali sa do iných ulíc mesta, ktorí sem, ktorí tam; jich miesto zaujali cudzí, neznámi, lásky pre svoje vlastné deti nezaujáci, sladkú reč Vojtecha nehovoriaci. Keď sa u nich Vojtech na prahu dvier ukázal, hodili mu jako žobrákovi smidku chleba, tu i tu dovolili mu pohrať sa so svojimi dieťkami. No nepatrili on ku rodine, i zunovali ho za krátky a zavreli pred nim dvere.

Cituplná, chúlolistivá sirota slovenská vyklúdila sa z prítvorí a šla váhavo dolu mestom po dlhých uliciach medzi davom ľudstva. Hlad bol prvý, čo ju zastavil. Stála na poroží ulice peknej, sta zabarvené vajíčko, rovnej sta zázrivská dolina, v ktorej sa narodilo. Pohliadla bojzlive premávajúcim sa do očí, či sa ktosi nad nim nesmiluje. Srovnávala tváre prechádzajúcich sa s tvárou svojho otca, svojej matky, ktoré sa mu neprestajne v duchu usmievaly a už vyvolať chcela: „Tu som, otec môj, mať moja!“ No darmo. Ľudia

mali iné na mysli, jako ušetriť slovenskú sirotu. Bože, naprav že tento, svätú vôľu tvoju napadajúci beh sveta! —

A veru žeby sirota naša hneď v prvý deň výletu svojho zahynula bola, keby nie pomoc svojeti.

Naproti Vojtechovi na poroží ulice stála hodná Slovenka od Trenčína; predávala obratným mužom svojim dorábané vkusné košíky. I zahladel sa Vojtech na dobrú a milú tvár ženy, a ona polutovala ho, zavolala v peknej mluve slovenskej ku sebe a vtisla mu do zmeravenej temer rúčky čo mala — niekoľko obležaných jablák a smidku chleba s vlúdnym slovom:

„Na, dieťa moje, zjedz si aspoň toto, bo si hladné, a choď domov, bo ti zima!“

Slovenská sirota, posluchnúť naučená, vyslovila v milom svojom pohľade:

„Pán Boh zaplať!“

V belasom očku zablysla slza vďaka jako rannia rosa v slnku a — pobrala sa ďalej. Či domov? Toho nemala. A jako mu chutnal ten vďačný milodar, skropený nevinnou slzou pri pomyslienke, že nemá domu, že na ubohú sirotu nikde nikto nečaká? V prudkom vetre niesly sa chmáry sňahom obťažené a sila vrán zpúšťala sa z nich na pokrovie väži a vysokých domov proti nastávajúcej noci. I sirota naša hľadala prístrešie tam v blízkom dome za vrátami. Divé vrany ustlaly si v pokoji, no túto vyhnal nemilosrdný vrátnik a nadal jej do slovenskej sberby. Keď sa zmrklo, utiahla sa bojzlive do pouličného kúta stien a tam zaspala. Jaká posteľ, taký spánok. Úboža dieťa objalo si studený, bezcitný kameň — ten ho bránil pred žeravým vetrom; no prebúdzalo sa, keď ho bôčky zaboľely na tak tvrdej, tvrdej posteli! —

Na druhý deň naša sirota pustila sa zase len mestom. Zima lomcovala a hlad súžil jej útle telo. Zimu jak tak, ale hlad — ten zniesť nemohla. Prišla na miesto, kde ju včera polutovali, pohostili. Tam vyzerala a čakala kohosi od rána do poludnia, od poludnia do večera, ale, kto sa bládemu očku jej nezjavoval, bola dobrá slovenská žena, jejžto ľudská obličaj tak hlboko v duši ubohej siroty utkvela. Dav ľudstva vlnil sa ulicami

dnes viac, lež včera, ale čože sirótke z neho, keď v ňom nezočila toho, koho si zočiť žiadala?!

V blízkosti bladej siroty na pekne zametenej dlažbe, pod sochou, skupeninu Svätých predstavujúcou, stál starc o barly opretý. Neprosil, nežobral, keď po veľmestách žobraf nevoľno. No, stál len pokojne, preberal ruženez nemocou vycivenými palcami a šeptal pri tom svoju každodennú modlitbu. Pred nim na plachetke ležia rozmanité, pestré veci: barančoky, ovčičky, kozičky. Je to všetko z hlíny, pavlnou a pozlátkou ozdobené. Jako by žily, tak mílo pozerajú barančoky so zlatými rožkami na bladú, zimou trasúcu sa sirotu. Strašne vyzerá Mikuláš a kominár, oba zo sušených sliviek shotovení. Nik nezastaví sa pri starcovi, aby nejaký ten darček pre dietky svoje od neho kúpil; kdežto v blízkom sklepe len tak hmíria sa davy ľudu, kupujúceho nádherné dary pre dietky. A len kedy tedy zastaví sa pri starcovi nezbedné nektoré chlapčisko a smiechy vystrája z jeho tovaru, paličkou dohne do Mikuláša, že sa tento zvalí a slivková noha mu odpadne. Starcovi zaiskrila sa slza v oku. I sirota pozerala neďaleko stojác na lesklé hračky a na ošarpaného starčoka a horká slza zaliala mu očka. . . . Keď jedon druhý z davu ľudstva žobrákovou starobou a chromosťou dojatý siahol štedrou rukou do tobolky a dal z nej modliacemu sa milodar spešne, aby to strážnik nezbadal, vzal tento uveličený a zahrnul milodarcu v tichú modlitbu svoju.

Slovenská sirota nemala smelosti pýtať sa premávajúcích, i oslovila starca žobráka s chúlóstivým, v plači sa topiacim hláskom:

„Ach, či neznáte, starý otec, kde je tá dobrá žena, čo ma včera tu poľutovala?“

„Veru neviem, synku môj. Keď vystala, nuž vystala preto, že sa blíži Svätvečer,“ odpovedal na krátko starc, v modlitbe pokračujúci.

A čo je Svätvečer?

To je ten pre pamätný čas, v ktorom kresťanstvo pripravuje sa ku sväteniu pamiatky narodenia Ježiša Krista! Hľa, jako nábožní hrnú sa do chrámu Božieho, aby tam uvítali čas radosti nad príchodom Toho, ktorý nevinné dietky tak veľmi miloval!

A slovenská sirota šla za davom ľudstva — do chrámu. Druhé deti pod ochranou svojho otca, svojej matky; toto samotné, opustené. A preca, jako sa mu srdce zatíšilo, keď stálo tam pod klenbami velebného chrámu. Ono tam v tak veľikom krásnom prítulí, kde ublížená niet. Jak dobre mu tam! Našlo si v kútiku miesto a nemilosrdný vrátny nezavrátil ho. Zapomenulo na zimu, na hlad, na žiale, keď zavznel hlas utešený a hudba prenikajúca.

Jak spokojné je ubôža naše, že v začíernených, otrhaných šatočkách, s polobosýma nohama dovoleno mu bolo stáť čo len v blízkosti skvosne odetých dietok, ktoré otcovia, matky k uvítaniu Narodzeniatka Ježiška sebou do chrámu priviedli, tušiac, že jich tam doma rozmanité pekné dary od neho očakávajú. Ono obdivovalo to more rozsvieteného svetla po chráme a samovoľne pustilo sa vo vrúcnu modlitbu — „Otče náš,“ to jediné bohatstvo a dar, ktorý mu oslávení rodičia po sebe zanechali.

Na vyvýšenom mieste objavil sa muž nábožný, obličaja milého, v rúchu hromobyčajnom, so svätou knihou v ruke. Zatičnul spev, zatíchlá hudba, nastalo živé slovo. Bol to kňaz na kazateľnici. Kázal o Ježiškovi, narodenom v jesličkách, medzi pastiermi v chudobe a zime, ktorý miluje malé, nevinné dietky.

Slovenská sirota počúvala ctihodného muža s úľubou, jako otca, až do konca. Ctihodný muž išiel k oltáru. Ešte raz ozval sa spev s krásnou hudbou a nábožní kresťania hrnuli sa z chrámu domov ku svojeti, priateľom, známym — na hody a chrám zostal zas pustý a tmavý. V dave ľudstva našiel sa malý Vojtech na ulici. V chráme je pusto a temno; po meste veselo, v domoch plno svetla. Naprosried mnohej panskej i chudobnej izby stojí konárik zo stromu slovenským Tatrám najmilšieho — zelená jedlinka v peknú nádobu prenesená. Na voňavých ratoliestkach kolembajú sa pekné dary, poslušným deťom na odmenu. menej poslušným na povzbudenie k poslušnosti Ježiškom zvestované. A tie sviečocky na ratoliestkach, jako si nenútené plameňom mihotajú! Už dohorievajú, zvestované dary zo stromčeka rednú a v domácom

kruhu udomácnila sa vzájomná radosť a blaženstvo.

Jak milý je ten Svätvečer!

Sirotka slovenská díva sa oknami na ten skutočný obraz milého Svätvečera.

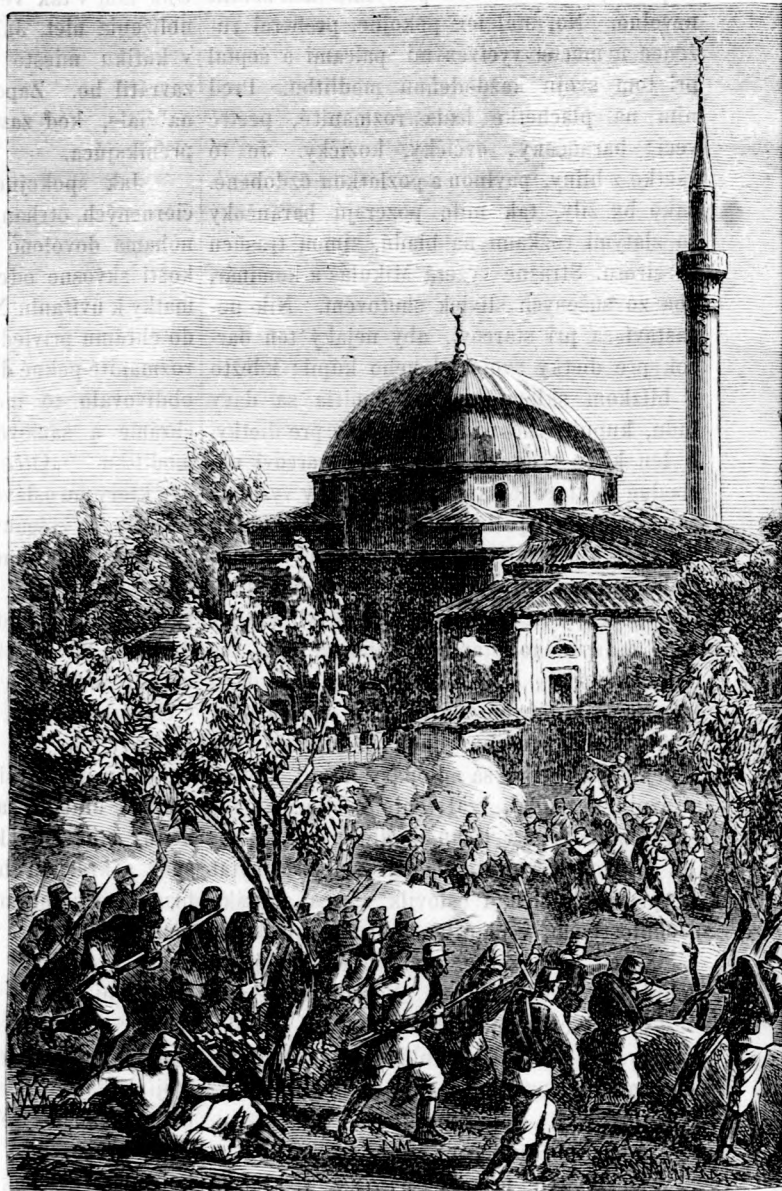
Jaký pocit zmocnil sa ňou pri pohľade na obraz tento? ... Zaplakala usedave, že ona tak opustená! ... A tie hviezdíčky na nebi v nepremeranej vysokosti, čisté jako duša nemluvniatka, dívajú sa na chudobu, ktorou je zem posiatá; volajú trpiacich v ríšu nekonečnú, kde niet boľasti, niet utrpenia. Jak dobre tam dnu tým dieťkam, že necítia žeravosť vonkajšej zimy a pri teplých kamnách zakusujú si tie rozmanité dary na svätvečernom stromku Ježiškom donesené. To pre ne hody!

Sirote slovenskej odňatá bola radosť na strojené hody v svetlici ďalej sa dívať, bo tuhý mráz zabarvil okná bielymi kvetami, ktoré priehľad zamedzovaly. Nikto sirote nekyne ku hodom; nikto ju neuradostí čo len s najmenším z tých hojných darov na svätvečernom stromku v žiaroch svetlál sa chvejúcich. Bolo mu smutno, neveselo okolo útleho srdiečka. I vrátilo sa pred chrám Boží, jediné a poslednie to útočiste pre chudobu.

Tu na studené, silným mrazom opálené kamene kľaknúc sopiala opustená sirotka rúčky do hora a prenikavým hlasom odriekalo modlitbu, krom Boha níkym iným neslyšanú: „Ach, ty dobrý Ježiško. Videl som, jak miluješ malé dobré dieťky. I ja

som bol a chcem i ďalej byť dobrý, poslušný a uctívý. Zamilujže i mňa malého opusteného Vojtecha a vezmi ma ku sebe.“

A On vyslyšal nevinnú sirotu, keď našla miesta na svete. Plakala a zaspala

Boj pouličný Plevne.

slovenská sirotka na studenom kameni. Spala a slzy ju zalievaly, až veľké jamy na ňom vybíjaly ... Ubôža chlapčiatko zaspalo a nebudilo sa len — v nebi. J. Jančo.

Cigánka z Oršovy.

Episoda z tureckej vojny r. 1788.

„Parbleu,“ riekol starý barón; „keby nech by sa to nižšie bolo stalo, ľahko ma sa vám v ostatnej tureckej bitke tak bolo na dve poly prefať mohol!“

„Eh, to je všetko nič, len hračka oproti tomu, čo ja viem, oproti tým ostrým jazvám, ktoré som ja z ošklivej historie pri Oršovej odniesol, kde som tých 80 séklerských husárov, čo ma sprevádzali, na námestí zanechal a sám jediný vrátiť som sa nemal. Tá prekliata žena preca len pravdu mi povedala!“

„Oh,“ zvolali všetci prítomní mladí dôstojníci jedným hlasom, blížiac sa k starému bojovníkovi, keď videli, že má dobrú vôľu rozprávať, „sdelte že nám, prosíme, celú tú príhodu!“

„Ona je prihrzná; ostatne bude už prineskoro, a keďby som vám ju rozprával, vy by ste sa strachom triasli.“

„Nechže bude jakákoľvek strašná,“ povedal mladý poručík, „len nebude horšia, jako tá kano náda francúzska, a vy viete, či sme sa večera pred ňou triasli?“

„Čo sa toho týče, vy ste ten oheň zmužile vydržali.“

„My teda máme dost smelosti vypočuvať vás.“

„To je pravda ... proti

tomu sa nedá odporovať. Ja teda počnem.“

„Bolo to roku 1788. Ja som ešte len pred niekoľko dňami s novákmi sedmohradskými k pluku prirazil. V jednej, v blízkosti polnieho leženia susediacej osade bývala istá

povodilo, jako mne, nuž by ste sa šablovým škrabnutím nechválili!“

„Čo, pane, šablové škrabnutie? Taký to bol úder, že mi skoro lebku rozpoltit mal a

cigánka, ktorá pri veštení spolu i výslužbu markotánky vykonávala. A to bola práve tá priťažlivosť, ktorou vždy vojakov k sebe väbila. Moji rekrúti, veľmi poverčiví ľudia, chceli tiež jako druhí ta odísť, o čo ma i prosili a ja jim to dovoľil, ba i sám s nimi šiel, aby som sa pri nich zabavil, zasmial. Tá cigánka bola veľká, vyškudlá, zmraskaná žena a mohla čítať do 60 rokov; ale napriek svojho veku a svojej vyškudlosti videla sa mi dosť mocná a živá. Jej vpadnuté okálie pod hustými šedivými obrvami boli ešte plné ohňa, ale sa mi zdalo, že sa z nich viac šelmovstvo jako oduševnenie odrážalo.

Mojich vojakov chytrou odpravila. Jednomu povedala: „Tvoja verenica zomre v žiali za tebou;“ druhému: „O dva roky budeš kapitánom;“ tretiemu: „že sa skoro domov vráti,“ zas inému, „že postúpi v hodnosti pri armáde“ — a všetkým spolu: „Vy budete šťastní, bo pri najbližšom víťazstve veľkú korisť dostanete.“ A všetci sa spokojene vrátili, keď cigánke dobre zaplatili za to veštenie.

Keď som videl, že s obyčajnou cigánkou robotu mám, chcel som už s druhými odísť, i hodil som svoju zlatku do jej košíka. Ona ma s týmito rečmi za ruku uchopila: „Nuž, môj krásny panáčok, či by ste vy nechceli svoju budúcnosť zvedieť a či už popredku platíte?“ Tieto reči, ktoré som neočakával, do rozpakov ma postavily a ja svoju ruku nazpät neťahal. Ona za dakoľko okamžení dumala a na mňa posmešne pozrúc, vyriekla tajuplné slová:

„Dvadsiateho augusta!“

Pýtam sa, čo ona tým rozumie, aby mi ten mystický smysel odhalila; ona miesto odpovede osudné slová opakovala a ja stisnúc plecami, odstraňoval som sa. Poznovu za mnou zavolala: „Dvadsiateho augusta!“

Nech čert uchyťí tú starú bláznicu i s jej proroctvom! tak som povedal vtedy; ale to tajomné datum nechcelo sa mi z pamäti vyraziť.

Útrapy a nebezpečenstvá našej armády množily sa každým dňom a ja som v nich tiež účasť bral. Však vám to bude známo, že Turci v tejto vojne žiadnych väzňov ne-

robili, ani zajatých. Jich velitelia za dobré uznali, za každú kresťanskú hlavu, ktorú vojaci do leženia priniesli, po dukáte prisľúbili. Bola to proti nám systematicky organizovaná — zabíjačka. Tento celkom k obyčajom musulmanským primeraný trh, v ktorom hlavy našich predávané boly, držal jich v dychu a hnali sa besne za tým profitom. Janičári a spahiovia oddali sa mu so zalúbením a naše predstráže mali každý deň čo trpeť od tých dravcov. Tu jich napadali každú noc s prevažnou silou, oni prichádzali hlavy hľadať. Nuž a jich podniky boli tolkou tajnosťou a zručenosťou vyvedené, že sa jim vždy podarili, a keď naše stráže na úsvite svoje obhliadky trochu ďalej sa rozťahly, našli často jednu čiastku tábora len bezhlavými trupami stráženú. Princ Koburg uzavrel, každú noc mocné husárske pikety vyslať, od 100 do 300 mužov počítujúce, ale tieto skoro nepostačovali. Turci rozbesnení rozpajedily sa, že jim jejich nočné mäsiarenie každú noc prerušované bolo. I dostavili sa vo väčšom počte a stráže i pikety zničili a jich hlavy odniesli.

Od toho času stalo sa strázenie o moc nebezpečnejšie, tak že ti, ktorí boli k tomu vyslaní, vždy si museli svoje záležitosti usporiadať skôr jakoby odišli. I v tom osudnom, mne oznámenom mesiaci tak bolo. Některé menšie udavšie sa srážky postavenie našej armády nič nepremenily.

Dvanásteho dňa mesiaca videl som cigánku zas. Jej návšteva nebola mi veľmi vítaná. Ja som už bol počal jej proroctvo do vetra vyrážať, keď mi ho jej zjavenie sa poznovu na pamäť priviedlo.

„Prichádzam,“ riekla pochlebujúc, „abych vás poprosila, môj pane, keby ste mi dajaké poručenie pozostavili.“

Nuž, rečiem ja, či to ešte vždy stojí dvadsiateho augusta?

„Nemyslím, žebych sa klamala,“ hovorila pokojne, „a vy len dobrý skutok učiníte, keď mňa do svojho testamentu vriadite.“

Nuž a keď neumrem, jako úfat chcem, čo na to stavíte?

„Dobre,“ povedala ona; „tu mám jeden košík s tokajčinou, tu vám ja darmo obetujem.“

To mňa svábil; bolo 15 buteliek toho v armáde zriedkavého vína. Tá cigánka zdala sa mi mať neobyčajný rozum a počal som svoju blízku smrť za veľmi pravdepodobnú držať, i prijal som stávkku. Bola ona na život a smrť. Na jednej strane stála strigina tokajčina, na druhú staval som ja svoje dva kone a 50 dukátov. Plukovní auditor nie bez smiechu položil naše diabolské usnesenie na papier.

Prišiel dvadsiaty august. Ten deň nezdal sa mi veľmi poukazovať na bitku s Turkami. Poriadok síce prišiel na náš pluk a jeho trafilo jedon detachment vystaviť k noci; ale ja som bol zabezpečený, bo ešte dvaja kamaráti stáli predomnou na komandantskej listine. Večer zmenil všetko. Keď moji husári osedlali kone, tu prišiel ranhojič a oznámil komandantovi, že dôstojník pre piket ustanovený nebezpečne onemocnel. „Dobre,“ povedal komandant, „oznámte to rýchle druhému.“ To bol môj predník. On poslušol, hodil sa rýchle do svojej rovnošaty a ponáhlal k svojmu mužstvu. Jeho ináč krotký kôň neposlúchol ho teraz, počal fúkať a sa spínať, vyhodil svojho jazdca zo sedla, že si tento nohu zlomil. Tak prišiel netušený poriadok na mňa. Ja som sa hneď vystrojil na cestu; ale vyznať musím, že mi nebolo jako obyčajne okolo srdca. Viedol som 80 mužov, ktorí boli ešte 120 chlapmi druhého pluku zosilnení. Do jednej hodiny z polnoci bolo všetko ticho; tu zrazu desný jakýsi hluk a krik sa ztrhne a divoké hlasy „Allah, Allah!“ ozývajú sa a do 800 Turkov vrhlo sa na nás a obkolesilo zo všetkých strán. Pri prvom návale padli všetky naše kone, ktoré v prvom rade stáli. Pri druhom, že tú miestnosť dobre poznali, boli sme úplne zničení. Teraz to bola škaredá seč, ktorá nocou pokrytá, len blýskaním pištoľových výstrelov osvietená bola. Sekalo sa to len okolo seba a strieľalo voslep a padali sme, ani to neznajúc, odkiaľ prišla smrť. Ja som dostal osem mečových rán a kto mi jich zadal? Asnaď skôr moji priatelia lež nepriatelia. Mój kôň dostal kulku do hlavy a zrútil sa na zem, mne pritlačil pravú nohu a tak ma krvácajúceho držal moene v piesku. Bitka okolo mňa a nado-

mnou voždy trvala bez toho, žebych sa ja do nej ďalej bol miešal.

Naši bránili sa zúfale, lež jich počet každým okamžením sa zmenšoval a ti opiumom napití zúrivi bez útrpnosti v svojej sekanici pokračovali a pod hodinou, dvoma, všetkých do nohy zrúbali.

Vítazovia vzali najprv kone, poviažali dovedna a tak hnali pred sebou; potom zbesilci počali mŕtvých a ranených svliekať a jim hlavy odrezávať, ktoré jednu po druhej do veľkých, sebou prinesených vriec hádzali. Ja jako dôstojník sékelských husárov znal som po turecky a mohol som jich shovor rozumieť. Vyrozumel som, jako sa povzbudzovali, aby svoju robotu spešne, jako len možno, vykonali prv, jakoby podpora prišla. „Jedná sa o 200 dukátov,“ povedali, „bolo 200 mužov; aby sme nič neztratili, nesmieme ani jednu hlavu späť nechať.“ Pri každom tomto hroznom slove bol jedon ranený lebo mŕtvý husár zofatý.

Prišiel poriadok už na mňa a mne vlasy dupkom jako vrchy stály. Jedon z tých pobesených prejdúc popri mne, nezpovoroval ma, len do môjho koňa križom cez chrbát mečom zafal a šiel ďalej. Pri tomto ostatnom údere kôň sa ešte raz sopjal, potom mŕtvý nazpäť padol. Tu bola moja noha osvobodená a bolo mi možno vstať, čo som i učiť chcel. Na 20 kročaji dialky za mnou bola močarina a ja bych bol osvobodенý, kebych sa ta dostal. Sobral som teda všetky sily svoje a utúlený potajmo odvliekol som sa pomedzi mŕtvol, váľajúc sa v mori krvavých mlák. Čas po čas načúval som a zdalo sa mi, že už niet nikoho. Tu som sa zdvihol a skokom cez mŕtvé telá ľudské i koňské bežal som na to miesto. Ale som sa sklamal; Turci neboli sa ešte vzdialili. Videl som, jako za mnou hnali a šablami zvjali; ale ja som medzitým močarinu dosiahol a tu som vysilený, krvou zbrodený a až po bedrá namočený zastal. Pod tým časom ztrhlo sa dohadovanie medzi Turkami. Jedon kričal: „Jednoho nemáme, ten ušiel, musíme ho hľadať.“ Druhý reval: „On je v barine ukrytý . . .“ „To je nemožno“ atď. Nevieam, či svoj shovor ďalej viedli, bo som bez citu

nazpät padol a nič ďalej nečul. Keď som zas k sebe prišiel, už sa rozodnilo a slnko stálo vysoko na oblohe. Moja prvá myšlienka bola: prorocstvo cigánkino — a obrazy minulej noci urobili ho ešte otupnejším. Prečítal som si svoje rany; tých bolo osem; boly nebezpečné ale nie smrteľné; môj hustý kožuch oslabil seky mečov. Krev neprestala sa roniť a ja som bol slabý až do zamdlenia. Načúval som, ale nič nezbadal z nepriateľskej strany; už od viac hodín boli odtiahli. Len z bojišťa bolo počuť chrčanie ranených koní, ale žiadne ľudské hlasy. I pokúsil som sa z bahna vymôcť, čo sa mi pod jednou hodinou i podarilo a ja dostal sa na sucho. Teraz som sa nevedel ani báť, bo tá nemilosrdná bitka s Turkom takmer ma bezcitným urobila. Ale zhroziť som sa tým srdcelomným pohľadom musel, keď som cez tie mrtvoly pobitých kráčal a nemohol uveriť, že som ja jedinký zostal, keď ostatní do nohy boli zrúbaní, ba takmer pochyboval som o mojej tak zázračne zachránenej bytnosti.

Zrazu prestrašený vydal som strašný výkrik, keď ma ktosi chmatol za krk. Obzrem sa a vidím jedného opitého Arnauta, ktorý svoj krivý meč v ruke obracal a na mňa škodo-radostným chechotom sa usklaboval. Strachom som sa chvel, triasol a bladol. Bolo to hrozné okamženie! I teraz ma nadchodí strach.

„Hej, však som ja dobre vedel, že nám jedna hlava chybuj; noc prekážala, že sme ju včera odrezat nemohli!“

Neprestal sa rehotat a mňa krvosmädnym iskriacim okom jastrabovým, ktorý svoju korisť v pazúroch drží, obzerať.

Bol som vysilený a nemal inej moci len prosiť.

Stojac jako primrazený, pokorne povedám: Počuj, čo ti poviem; ober ma, vezmi si moje hodinky, peniaze, rovnošatu, len ma nezabij.

„Veď to beztak všetko mne prislúcha a ja ešte k tomu i tvoju hlavu mať chcem. Ty si kapitán, taká stojí dva dukáty, to mi bude výdatnejšie.“

A už odpínal úväzok môjho kalpaku a sňal mi ručník z hrdla. Bol som bez zbrane,

bez obrany, prosba bola mojou jedinou nádejou. I hodil som sa mu k nohám a oblapil ho krčovite cez poly. Maj útrpnosť so mnou! volám; moja rodina je bohatá — uväzni ma, zaveď do tureckého leženia a dostaneš si veľké výplatné!

„To by mi zdlho trvalo,“ odsekol duševne otupený nečlovek a nič naň nepôsobil. Pochytil ma jednou rukou za vlasy a druhou moje hrdlo odhalil sa usiloval a už ihlu odstranil, ktorá mi košeľu pripevňovala a ja sa ho vždy ešte oblapeného držal. I zbadal som čosi tvrdého v jeho opasku, čo mi prse tiskalo a bolo to železné kladivko.

Arnaut okrikol ma: „Veď že sa drž pokojne, však nebudeš zdlho žiť.“

Jedným obratným pohybom vychytím kladivko z opasku, odskočím na dva kroky a uderím ho do prosried čela tak silne, že sa hned potočil, ja úder opakoval a on sa zrútil jako klada na zem.

Tak zachránený, ztrápený, zlomený vliekol som sa biedne k našim predstrážam a dostal som sa do tábora. Všetko predomnou utekalo jako pred mátohou. Ešte toho večera napadla ma horúčka, počal som balušiť a bol som odnesený do nemocnice. O šesť týždňov bol som vyliečený a vrátil sa do leženia. Tá cigánka prvá bola u mňa na návšteve. Chcela svoju stávku statočne dodržať a doniesla mi košík s tokajčinou.

No, poviem ja, ty krásny havran cigánsky! Ty si chcela moju pozostalosť zdediť... dedictvo je moje!

Na to ona: Náhoda prekazila, čo mi bolo z neba oznámeno.“

Ďalej som ju nesmel vyzývať; jej oči sa blýskaly napriek tej porážky a zdala sa triumfovať.

O dva dni pozdejšie prišli k nám niekoľkí prebehlici kresťania zo Srbska, ktorí zo stánov tureckých boli uskočili. Keď títo zočili cigánku, hned ju poznali a hovorili, že ona často do tureckého leženia prichádzala, aby tam zprávy o našich pohyboch dávala. Toto nás užasnutím naplnilo a zdalo sa pochybným. Sám komandant neveril a cigánku zastával, že nám ona veľké služby podivnou obratnosťou vykonávala.

Prebhlíci zostali pri svojej výpovedi. Zložili prísahu, že často pri rozmluvách tej ženy s tureckými veliteľmi prítomní boli a počuli, jako jim naše plány a projekty sdievala a napadnúť nás radila a že turecké písmo za sprievodný list jej slúžilo atď. I našlo sa skutočne tak a cigánska striga bola čo vyzvedačka odsúdená.

Oplanica i predomnou vyznala, že na dve strany vyzvedačkou bola a za to dvojakú odmenu dostávala; teraz ale že ju pokuta dohonila. Ale čo vraj na tom záleží? Ten obchod že sa jej dobre daril, keď z oboch strán vyzvedela všetko, čo sa podujat malo. Velitelia jej vraj sverili to najdôležitejšie a ostatok vyrozumela od vojakov. „K tomu som tiež, to musím vyznať,“ pridala, „že som niektoré predpovedačky len tak voslep robievala. To bola všetka moja múdrosť!“

Na mój pravdu, povedal som ja, to ma uspokojuje! Ale jako si to mne veštíť mohla? Na to som zvedavý!

„Keď tak chcete, nuž vám tú historiú vyzprávam. Chcela som svoju vážnosť, ktorú som medzi vojskom požívala, veľkým činom upevniť a k tomu zámeru vybrala som si vás a vyznačila som osudný deň. Bol to dvadsiaty

august. Keď sa ten deň sblížil, išla som do stánov tureckých a nahovorila som Turkov, aby vás v tú noc prepadli. Bolo mi to už známo, že váš pluk na ten čas predstráže zakrývať má.“

Ale, hovorím, veď mi mali dvaja dôstojníci v službe predchádzať!

„I to mi bolo známo,“ rečie ona, „a moja práca nebola marná.“

Ale obidvaja!

„Jednomu predala som víno, do ktorého som jed primiešala a to víno urobilo ho nemocným.“

A ten druhý, čo sa mu kôň spínal a nohu mu zlomil?!

„Nuž ten, keď sa k odchodu strojil a na kôňa mal sedieť, dovolil mi, abych mu ho pridržala a ja nepozorovane strčila som kôňovi kúsok zapáleného práchna do ucha a nosa.“

„Nemal som pravdu?“ pýtal sa starý bojovník, dokončiac rozprávku.

„Parbleu,“ riekol na tú rozprávku mladý poručík, ktorý ju s napnutosťou počúval; „teraz už chápem, jako sa s takou istotou dačo veštíť môže!“

Preložil Ján Kuttík st.

FEUILLETON.

Generál Gurko.

(Vyobrazenie na strane 313.)

Jozef Vladimirovič Gurko vynikol najviac posiaľ medzi ruskými generálmi, ktorým na európejskom bojišti sverené sú dôležité úlohy. Prekvapil začiatkom augusta r. 1877 Turkov, jako i celý svet neočakávaným prekročením Balkánu, i opanoval na krátky čas dost široké územie pri južnom svahu Balkánu tak, že Turci necítili sa bezpečnými v samom Drinopoli a úprkom hnali sa ku Carihradu. No, skoro nastal nenadálny obrat! Sulejman baša shromaždil pod svoje zástavy silné početné vojsko a značnou presilou tlačil a tlačil nazad generála Gurka, až tento nemajúc dostatok pechoty a delostrelectva, do samého

Balkánu ustúpil a tu znamenite sa opevnil. O priesmyk hainkiojský marne bojoval Sulejman, celé mesiace marne napádal priesmyk šipský. Gurko medzitým poslaný bol do Petrohradu, aby tam prevzal velenie nad všetkými gardovými plukmi, ktoré dovedol koncom septembra na bojište bulharské i pomáhal obkolesiť osudné Plevno. Gurko významná sa rychlostou jednanja, smelostou a tým, že každý, i ten najmenší prospech zbraní svojho udatného vojska vykorisťuje znamenite. Vojsko úplne mu dôveruje a preto vždy je dobrého ducha a nádeje. Osobnému nebezpečenstvu nikdy sa nevyhýba a pri ústupe

z južného Bulharska vždy bol medzi poslednými bojovníkmi. Na Svätvečer podnikol druhú výpravu cez Balkán, čo sa mu 27. decembra previesť podarilo, jako to nižšie uvidíme.

Rázný tento generál pochádza zo staroruskej šľachtickej rodiny. Vojanského vzdelania nadobudol si v pázecom sbore, z ktorého v 18. roku čo dôstojník r. 1846 vstúpil do husárskeho pluku cárskej životnej stráže. Chejúc sa obznámiť i s inými oddielmi ruskej armády, na zvláštnu svoju žiadosť r. 1856 preložený bol ku pešiemu pluku grófa Debiča Zabalkánskeho, a keď tu obznámil sa so službou pechoty, zase vrátil sa zpät ku svojmu predošlému husárskemu pluku. V tridsiatom roku stal sa gardovým kapitánom, prestúpil čo podplukovník do 13. husárskeho pluku (Narva) a o rok pozdejšie prevzal jeho komando. Roku 1866 stal sa veliteľom štvrtého husárskeho pluku a pozdejšie jako generálmajor velel životnej garde jazdných granátikov. R. 1874 menovaný bol komandantom prvej brigády druhej gardovej divisie jazdeckej a skoro na to teže celej divisie. Čo sa týče bojovnej činnosti Gurkovej, súčasťnil sa na výprave do Uhorska r. 1849, konajúcej službu na hraniciach rakúsko-uhorských; po čas vojny krymskej nachádzal sa v posádke petrohradskej a súčasťnil sa na obranných prácach brehu Baltického mora. Roku 1856 komandoval na Kaukaze, kde sa medzi obrancami Belbeku až do uzavrenia parížskeho prímeria zdržoval. Gurkove čestné vyznamenania záležia v rádoch sv. Vladimíra, Stanislava, sv. Anny, pruského rádu červeného orla s hviezdou a veľkokríža rakúskeho rádu Františka Jozefa, ktorý posledný r. 1874 obdržal. Tohoročným bojovým pochodom preniklo vlastne ponajprv jeho meno, keď jako druhý Debič-Zabalkánsky nedostupné vrcholce priesmykov balkánskych prestúpil a rovinami krásnej Rumelie slávu ruských zbraní šírila. Za skvelý prechod svoj cez Balkán vymenovaný je generáladjutantom cárskym. Čo veliteľ jazdných plukov gardových obsadil po skvelom víťazstve jedinú ústupnú čiaru Osmanovu z Plevna smerom k Orhanii, pevný Teliš, kde sa táborom rozložil čakajúc, kým osudné Plevno padlo, aby sa zase prvý za Balkán

dostať mohol. Plevno padlo 10. decembra; o niekoľko dní dostal Gurko povel k odchodu. Hrozná búrka a zlé cesty hatily jeho postupovanie ku Balkánu. Vojsko jeho náramne trpelo zimou a hladom. Dôstojníci platili i 15 frankov za bochník chleba.

Na Štedrý deň čase z rána zahájil Gurko nový veľkolepý pochod cez Balkán do údolia sredeckého. Celé vojsko jeho rozdelené bolo na deväť oddelení. Na svitaní zavznely trúby a vojsko hrnulo sa po všetkých cestách a chodníkoch od Orhanie ku Vračěšu a blížilo sa ku priesmyku. Panoval ostrý, prenikavý mráz. O 9. hodine opustil generál Gurko so svojim štábom mesto. Bol to zvláštny pohľad na zástup jazdcov, ktorí zvolna hore vystupovali. Pobočníci a vôbec celá družina energického generála odená bola spôsobom čo najfantastičnejším. Nektóri mali veľké kožuchy s kvetovaným vyšívaním a obrovskými gombíky; iní zase boli zaobalení do veľkých čerkesských plášťov. Len generál Gurko, v čele tlupy, bol oblečený hladkým svrchníkom, bez všetkých teplých obväzkov. Jazdil napred nedbajúc, že ostrý mráz prebarvil fúzy a bradu jeho na bielo a že srst koňa i povrch jeho odevu zasypaný bol ľadovými kryštaly. Celý sprievod podobal sa skôr fašankovej kavalkáde maškár, lež družine generála s jeho štábom. Keď štáb dorazil do dragonského bivouaku, pohla sa časť predvoja do priesmyku smerom západným. Cesta úzka bola pechotou a delostrelectvom preplnená. I daný bol rozkaz k odpočinku. Vojaci navatřili ohne popri ceste a varili. Tu bolo prvé nebezpečné miesto. Štyri delá a muničné vozy boly sem ľudskými rukami vlečené. Povrazy boly krátke, že nemohlo za každý viac len 16 mužov tiahaf. Večerom políhalo si umdlené vojsko na horskej tej púšti ľadu a sňahu. Asi o polnoci vystúpil na vrch úzkej cesty so štábom generál Gurko. Doraziac až na najvyššie miesto, kam sa jeho vojaci behom dňa dodriapali, zosadol z koňa pri kozáckej pikete, lahol si medzi dva ohne do sňahu a tam jako jednoduchý vojak zaspal. Pri východe slnka objavila sa scéna podivuhodnej malebnosti a krajina zvláštnej krásy. Generálovia bez všetkých znakov jich

vysokého dôstojenstva ležali tu vo snahu krčiac sa okolo ohňov. Kozáci a dragoni varili svoj čaj. Na stá koní príviazaných ku stromom dupalo kopytami nepokojne do ladu. Tam dolu na juhu rozprestierala sa široká rovina sredecká; jej čistá, belavá tvár len tu a tam prerušená bola čiernymi bodami — dedinkami; nad smelým vojskom vypínaly sa obrovské temená balkánskych velikánov. Na východ bolo rozoznať blízko priesmyku biliankonackého čiary tureckého opevnenia. Na úsvite začalo vojsko dolu zostupovať a síce pešky, lebo južný svah bol tak príkry a tak klzký, že kone po ňom nijak ísť nemohli. Jedon vojak za druhým zklzal dolu po príkrych hladkých stenách ladových a delá zpušťané boly dolu po povrazoch krok za krokom tým spôsobom, že konce povrazov ovinované od miesta k miestu okolo jednotlivých stromov. Gurko netratil nikdy duchapritomnosť. Všade dával sám osobný príklad rozhodnosti a vytrvalosti. S celou farchou odpovednosti, ktorá na jeho bedrách spočívala, pracoval generál tento fysicky o mnoho viac, lež jeho dôstojníci, a jeho nadšenie a rozhodnosť, ktoré tak slavno pri prechode

tohto horstva osvedčil, sú bájočné. Večerom boli sme v údolí. Po malom oddychu vtrhli do dediny a v niekoľkých okamženiach na to spalo unavené vojsko tak tuho, jakoby Turci boli vzdialení asi 20 míl, v skutočnosti mali k nim Turci asi pol hodiny cesty. A tým bol prechod Balkánu prvými kolonami dovršený. I ostatnie kolony spojily sa s týmito na druhý deň. Kolona generála Dandevilleho, ktorá mnoho trpela, zostupovala zo svahu blízko Mirkova i podobala sa obrovskému čiernemu hadovi. Dla všetkeho padlo tejto výprave cez Balkán pomerne len málo vojakov ruských za obeť; celý prechod prevedený bol zdarne nielen pri najkrutejšom zúrení živlov, no i ku najväčšiemu prekvapeniu nepriateľa. Najdôležitejší úkol pri tejto výprave pripadol kozákom a zajiste tvorí bude historia výkonu jich po čas prechodu tohto veľmi zaujímavý odstavec vo válečných dejinách Ruska. Pred očami Gurkovej armády objavil sa velebný Vitoš, na ktorého úpäti rozkladá sa staroslavny Sredec. Gurko poberal sa krásnymi rovinami Rumelie k novým víťazstvám. Meno jeho naznačí sa v ruskom dejepise zlatými písmenami.

Boj pouličný v Plevne.

(Vyobrazenie na strane 324—325.)

Jaknáhle Rusi prekročili Dunaj pri Svištove, zaujali pevnosť Nikopoi, zmocnili sa staroslavného sídla cárov bulharských, Trnova, i prekročili Balkán a zástavy jich víťazne povievaly nad Starou Záhorou, Jambolom, ano i pri Karanbunare, že už Drinopol triasol sa pred víťazným nepriateľom; celý slovanský svet nemohol dočkať sa okamženia, kedy ruskí orlovia na minaretoch drinopolských Bulharom hlásať budú zlatú svobodu: keď tu znenazdania došla zpráva o bitke plevenskej, ktorá na dlhý čas zastavila úspechy ruských zbraní. Osman baša, veliteľ vidinský, soslilil sa armádou pri Sredci (Sofii) rozloženou a časťou armády Mehemed Aliho, ktorý po svojej porážke na Morači bol sa vzdal zámeru preniknúť do Čiernej Hory, nezpozorovaný prišiel až do Plevna a v tunajšom výhodnom

postavení veľmi sa opevnil i ohrozoval pravý bok ruskej armády. Bola to veľká chyba, že Rusi zabudli obsadiť drier túto dôležitú posíciu, a ešte viac pochybili, že, ačkoľvek neboli dobre zpravení o presile Osmanovej, uderili dňa 20. júla na neho vojskom čo do počtu nedostatočným. Toto ťažké pochybenie pomstilo sa krute na Rusoch a hatilo až do 10. decembra jejích víťazné postupovanie za Balkán.

Generál Krüdener, veliteľ IX. armádnieho sboru, dal generálovi Šilder-Šuldnerovi rozkaz, aby vyrázil k Plevnu a obsadil to mesto. Dňa 20. júla o 5. hodine ráno napadol generál Šilder Plevno a síce s brigádou 5. pešej divisie, 4 bateriami 5. delostreleckej brigády a s 9. plukom donských kozákov. Útok na Plevno sa nepodaril. Po srážke sa ukázalo,

že 9 brojov ruských oborilo sa na 40 nepriateľských. A preca dobylo ruské vojsko niekoľko radov priekop, ktoré držalo vo vražednom ohni umierajúc na nich, kým nedošiel rozkaz k ústupu. Dôstojníci dali skvelý dôkaz neohrozenosti; zo troch plukov 5. pešej divisie kleslo 74 dôstojníkov, zo troch veliteľov pluku zložili dvaja hlavu na bojišti. Z neproniknuteľného krovia a z cesty pri rieke Vidu vychrlil sa opravdivý dážď vražedných kulí tureckých. Plukovník Rosenbaum, ačkoľvek už ranený, mohutným hlasom zvolal k vojsku svojmu: „Len napred! — Urá!“ Rosenbaum klesol smrteľne zasiahnutý do hlavy. Turci napichli na bodáky mrtvolu Rosenbaumovu, rozsekali ju svojimi jatagány a odviekli do tureckého tábora. Vojakov mŕtvych a ranených bolo 2771, Turci ztratili na 4000 mŕtvych a ranených. Vojsko ruské zostalo s pokojom blízko Plevna v Bresljanici a Bulgareni, kým nedošly posily. V noci z 30. na 31. júli panovalo sychravé vlhko; vojsko pod generálmi Šachovským, Krüdenerom a Skobelevom začalo sa hýbať pred 6. hodinou. Pechota čítala 32.000 mužov so 160 poľnými delami a 3. brigádami jazdeckva. Posícia turecká tvorila vypuklý oblúk. Krüdener mal urobiť útočný pohyb od Grivice smerom ku rieke Vidu, proti ľavému tureckému krýdlu; Šachovský mal hnať na pravé krýdlo; na ľavom krýdle útočnej čiary stál Skobelev s brigádou kozákov, brojom pechoty a jednou bateriou, aby sretol sa v boji s Turkami na čiare Plevno-Loveč a zamedzil jim každé miešanie sa do priebehu útoku kniežata Šachovského. Na pravom krýdle stál Laškarev s dvoma plukmi jazdeckými. Krüdener zabájal boj o pol desiatej hodine. Plevno leží v údolí, ktoré sa zklania od severu k juhu; okolo neho sú dosť príkre vlnité pahorky. Turci stáli na všetkých návršiach. Delá Krüdenerove metajú strely na opevnenú Grivicu a na severné krýdlo Turkov; avšak strelba týchto je tak zúrivá, že nemožno Rusom postúpiť. Z výšiny u Radiševa striela s dobrým výsledkom plukovník Bišovský na turecké baterie na druhej strane údolia, v ktorom leží Radiševo. Krytá palbou tých baterií zostúpila pechota Šachovského do údolia a zaujala

Radiševo. Krüdener nepostúpil na pravom krýdle ani o krok ku predu. Asi o pol druhej hodine dal Šachovský rozkaz, aby pechota od Radiševa uderila útokom na opevnenia turecké, za ktorými vypínaly sa väže Plevna. Delostrelectvo výdatne podporovalo útok. Broje ruské obsadily hrebene návršia, ačkoľvek turecké granáty hrozne riadily medzi nimi. Rusi so záhubnou fusiládou priblížili sa k posiciam tureckým. Jako lavina prešmykly sa ruské rady pomedzi násypy a valy nepriateľské, silné ruky vládnu bodákami s takou zručnosťou, že len málo Turkom podarilo sa ustúpiť; v radách dost už prelomených ženú sa Rusi po svahu druhých násypov hore. Hrozný zápas trval skoro pol hodiny, kým dodrali sa Rusi až ku hlavnému opevneniu nepriateľskému. Bitka zúri úzase. Rusi so zúrivým rykom ženú sa bodákami na nepriateľa. Turci dali sa na útek. Prvá posícia bola v rukách ruských. Druhá posícia bola silnejšia. Prvý útok na ňu sa nezdaril. Musel byť opätovaný. Rusi zaujali druhú posíciu — ale len na krátko. Asi o 6. hodine vyrútilo sa na bojište silné oddelenie tureckej pechoty, aby posíciu túto vydobylo; pred 7. hodinou bola posícia táto nazpät v jich rukách. Záloha ruská dorazila na bojište len, aby ku počtu obetí pridala z vlastných radov svojich. Prvá brigáda 35. divisie dala sa v ľavo. Počalo sa i strelíva nedostávať, lebo muničné káry ostávaly ďaleko v pozadí. Nádeja mizla. Dvomi stotinám ruskej pechoty podarilo sa skutočne obísť pravé krýdlo tureckých opevnení a vrhnúť sa do samého mesta. Boj dvoch týchto stotín v Plevne predstavuje náš obraz. Bojom týmto pouličným dostaly sa Rusi do opravdivého pekelného pažeráku. Zo všetkých výšin okolných vysielaly turecké delá smrť do radov smelých Rusov a vinice v pozadí mesta preplnené boli Turkami. Šachovský nemal ani jedného vojaka, aby kryl ústup svojho vojska. Turci zaujali svoje predošlé posície. Asi o 9. hodine opustil štáb výšiny radiševské, posiate mŕtvami a stenajúcimi ranenými. Rusi ztratili do 5000 mŕtvych a ranených. Keď sa zotmelo, počali satanské dielo svoje na bojišti plevenskom hyeny v podobe bašibozukov, ktorí ni-

koho neušetřili. Armáda ruská ustúpila na pobrežie Osmy. Dňa 31. augusta urobil Osman z obklúčeného Plevna výpad, i bol úplne a skvele odrazený vojskom IV. ruského sboru, ktorý zapríčinil Turkom mnoho škody. Pochvaly zasluhuje generál Krylov pre svoju obozretnosť. Dňa 3. septembra zaujali generáli Skobelev a Imeretinsky Loveč, z kade Adil bašu s 20.000 mužmi po víťaznom boji vyhnali a obkolesili lepšie Plevno. Od 6. do 14. septembra ustavične napádali Rusi posádku tureckú okolo Plevna a Krüdener vydobyl veľkú redutu Grivice. Rumuni vyznačili sa tu zaujímavejšie diel tureckých. Vo všetkých bitkách vyznačil sa najviac Skobelev. Ku koncu septembra prišiel ku Plevnu rázny generál Gurko a generálny inžinier Totleben, ktorý posledný riadil obliehacie práce tak zdarne, že ku koncu októbra úžil sa veľmi kruh spojeného vojska ruského a rumunského a Turkov, v okolí Plevna silne opevnených, veľmi ohrozoval. Rusom podarilo sa víťazstvom u Gornieho Dubnika, kde Gurko celú armádu Hevzi bašovu zajal, celkom obkolesil Plevno a tak odrezal spojenie Osmana od ostatného tureckého vojska. Najväčšiu zásluhu toho má Gurko, ktorý víťazne postúpil až k Orhanii a do priesmykov etropolských. Osmanovi v Plevne obkolesenému nemohla prísť pomoc.

Hladom a zimou nútený nemohol ďalej čakať, lebo by oba tieto nepriatelia hroznejšie ničili boli jeho broje, lež najkrvavejšia bitka. Dňa 10. decembra o deviatej hodine ráno vyrazil Osman baša k poslednému zúfalému boju a chcel sa presekať cez rieku Vid ku Vidinu. Vojaci tureckí tak prudko uderili na ruské postavenie, že predrali sa až ku samým deľám v zákopech ruských. No, všetok pokus bol marný. Päť hodín zápasili proti nerovným silám. Turci hnaní nazpät, dali sa na útek volajúc: „Aman, ekmek!“ (Milosť a chleba!) Boli celkom obklúčení, to videli, a Plevno v rukách ruských! Osman sám postavil sa jim ešte raz na čelo, ale skoro ranený kulou ťažko do nohy, zpadol z koňa. I vzdal sa s celou armádou, ktorá počítavala 42.000 mužov, na milosť a nemilosť. Ani muž neušiel. Všetko, čo bolo v Plevne, upadlo do zajatia. Rusi nenašli ani jedného zajatého lebo raneného Rusa lebo Rumuna v Plevne: Osman baša, ten vychýrený „ghazi,“ dal jich všetkých povraždiť! Počet trofejí a veľkosť koristi bola ohromná. Ztraty ruské neboly veľké. Veľký čin bol vykonaný. Česť a sláva ruských zbraní je rehabilitovaná; nehody a neúspechy sú odčinené, jasno žiari lesk víťazoslávy slovanskej. Deň 10. decembra 1877 oslnil zraky nepriateľov Slovanstva!

Drobnosti.

Telefon. Mnoho hluku spôsobuje teraz novo vynajdený nástroj, tak zvaný „telefon,“ ktorý má vypúdiť telegraf. Telefon je nástroj, ktorým pomocou elektrického drôtu možno na veľkú vzdialenosť jakékoľvek zvuky prenášať a je nález profesora na bostonskej universite, A. Grahama Bella. Professor Bell zkušal svoj system asi pred rokom, a sice telefonoval z Bostonu do Cambridge na vzdialenosť as 2 míl. Slová prednesené na jednom konci bolo možno celkom zreteľne počuť na konci druhom, pri tom bol použitý dialóg úplne nenútený. Pozdejšie zlepšil Bell svoj aparát a docielil to, že mohol shovárať sa so svojim kollegom na vzdialenosť 18 míl; počiatkom tohto roku zdokonálil vynálezca

svoj nástroj tak, že telefonoval už piesne. No, nielen pravidelné, lež i nepravidelné zvuky, smiech, potlesk, plač atď. možno prenášať na veľkú vzdialenosť. Mechanismus profesora Bella skladá sa z veľkého složitého a ustavične pôsobiaceho magnetu, na ktorého koncách upevnené sú provazy, spletené z izolovaných drôtov. Pred oboma poly nachádza sa železná priečna stena a zvlášte konstruovaný nátrubec, ktorý slúži k tomu, aby viedol zvuky do železnej steny. Jestli stena počne sa následkom ľudského hlasu otriasať, sdelia sa vlny zvukové tiež drôtom a magnetom a je elektrické vlnenie v úplnej shode s vlnami zvukovými. So skupinou izolovaných drôtov spojený je drôt prevodný, ktorý

zanesie pohyby do nástroja postaveného na druhej stanici; tu rozložia sa v podobnej železnej stienke jako na prvej stanici a sdelia sa atmosférickému vzduchu, kde tvoria sa práve také tóny, ktoré sdelené byly železnej stene v prvej stanici. Istý znamenitý fysik riekol o telefone: „Bez odporu je nástroj Bellov v tomto okamžení vo veľmi primitívnom stupni, nachádza sa teraz asi v stadiume, v ktorom sa nachádzala svojho času daguerrotypia naproti terajšej fotografii. Telefon má veľkú budúcnosť. Tisíce ľudí bude sa teraz telefonom zaoberať. Pre okamžení nemá tento najznamenitejší vynález novej doby praktickej ceny, avšak pokusy s telefonom na vzdialenosť 30.000 metrov už sa úplne zdarili. Najdrieť použije sa snad telefon miestne. Pri zlom počasí budeme môcť hovoriť s priateľom druhého okresu. Pre úradné veci, rýchle rozkazy atď. odporučuje sa telefon už teraz.“

Legenda o Plevne. Medzi Turkami a Bulharami rozšírená je legenda o Plevne, dla ktorej je miesto toto, ktoré 10. t. m. s 42.000 tureckými bojovníkmi odovzdal do rúk víťazných Rusov „chýrny“ Osman baša, poddajúc sa po zúfalom boji na milosť a

nemilosť, — „nedobytné.“ Tento názov obdržalo za panovania Bajazida Veľkého (narodil sa r. 1347 a zomrel r. 1403). Keď Bajazid vyhral bulharského cára a podmanil si celú bulharskú ríšu, nepoddalo sa mu Plevno, a keď ho obliehal, odporovalo mesto tak energicky, že ho nemohlo vojsko dobyť. Musíme ešte raz pripomenúť, že toto všetko je vypravovanie legendy a nie historická pravda. Ďalej vypravuje legenda, že Plevno odporovalo 66 rokov dobývajúcim ho Turkom. Vodca vojska zavreného v Plevne obdržal od svojich protivníkov za svoju udatnosť a vytrvalosť priezvisko „gazi,“ t. j. víťazný a len pod jeho nástupcami prešlo Plevno do rúk Turkov, nie ale následkom jich udatnosti, ale že sa jim poddalo.

Udatný vojak. Jako veľkoknieža Mikuláš vo svojej zpráve z Bogotu dňa 16. t. m. oznamuje, nachádzal sa medzi vojakmi, ktorí dňa 15. v baterii sv. Nikolaja zvlášte sa významovali, i jednoduchý vojak pluku Orlova. Tento obsluhoval horské delo i uzrel granát, ktorý padol vedľa dela a každú chvíľu mohol vybuchnúť, popadol ho a zahodil chytro ponad násyp do priekopu.

Literatúra a umenie.

Slovenský Letopis pre históriu, topografiu, archaeológiu a ethnografiu. Redaktor a vydavateľ Fr. V. Sasinek. V Skalici, Tlačou Jozefa Škarniela. 1877. Ročník II. Sošit 4. má nasledujúci obsah: Starožitnosti Skalice; Turci na Slovensku; Z legendy o ss. Cyrillovi a Methodovi; Habanské zlomky; Vzatie Jagru r. 1596; Nápis v Fíľakove; Blatnický hrad; Gaspar a Michal Porubský (k dejepisu Znievského hradu); Slovenské listy k poznaniu náboženských pomerov v Uhorsku; Prísaha mešťanov T. Sv. Martina; Slovenské nápisy; Listiny Lubietovské; Illésházovské účty; Kniha Pametny (Turč. Belej); Knihozor: I. Magyarország ethnographiája, írta Hunfalvy Pál; Dejepisné zápisky; Vseličo. „Slovenský Letopis“ vychodí v Skalici (via Göding) vo štvrtročník šestihárkových sošitoch. Predplatná cena obnáša 3 zl., pre chudobných učiteľov a žiakov 2 zl. r. č.

Kazateľ. Časopis pre katolícké duchovné rečníctvo. Vydáva Pavel Blaho, zodpovedný redaktor a majiteľ, kaplán holičský. V Skalici. Tlačou dedičov Jozefa Škarniela 1878. Ročníku V. č. 1. Kazateľ vychádza každý mesiac 1-ho, prináša kázne na všetky nedele, sviatky a príležitosti vždy mesiacom po predku. Predplatiť možno výlučne u redakcie v Holiči (via Göding) za 4 zl. r. č. na celý ročník.

Světozor. Obrázkový týždenník. Vydavateľ a zodpovedný redaktor V. Mayerhofer. V Praze (Jindřišská ul. č. 7.) 1877. Roč. XI. č. 52. Predplatná cena 9 zl. 50 kr. „**Komenského,**“ paedagogického týždenníku s prílohou učiteľskou, ročníku VI. práve redakci prof. K. Kobližka vyšlo číslo 1. Obsah listu hlavného: O kolegiálnosti. Od prof. J. Havelky. — Jak jsem učil své dítě odčítati. Od red. A. Madiery. — Koloniasace Čech. Napsal J. K. Hraše. — Telefon. Od prof. J. Lošťáka. — Kterak připravovati se

máme ke zkouškám učitelským? I. Zkoušky pro školy národní. — Cukr. Od prof. R. Kadeřávka. — Rozhledy literární: 1. Paběrky z našich novin. Od J. Hrubého. 2. Vránova kytice bájek. Od J. Lomnického. — Směs. Nové knihy. — Obsah přílohy: Dopisy: Z kraje, Ze Židlichovic, Z okresu Ivančického. — Zákony a zprávy školské. — Uprázdňená místa učitelská. — Konkursy a inserty. — „Komenský“ vychází každý čtvrtek v Olomouci. Předplatné s poštou činí 5 zl.

30 kr. ročně, 2 zl. 70 kr. půlročně, 1 zl. 35 kr. čtvrtročně; bez pošty: 4 zl. 60 kr. ročně, 2 zl. 30 kr. půlročně a 1 zl. 20 kr. čtvrtročně, a zasílá se administraci „Kom.“ v Olomouci v kateřinské ulici č. 11.

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redaktor a vydavatel Václav Vlček. Roč. VII. — Díl II. č. 12. V Praze 1877. Redakce, administrace i expedice v Ostrovní ulici č. 6. n.

Naším pt. čitateľom!

Číslo 12. dokončujeme VIII. ročník „Orla.“ I môžeme s dobrým svedomím pozrieť na minulosť svojho časopisu, lebo dla síl dôstojne plnili sme úlohu svoju, čoho dôkazom je jednohlasná uznanosť čelnejších listov našich a českých. Ktokoľvek v časoch týchto, krásoumej našej literatúre nepriaznivých, našu literárniu činnosť sprevádzal s takou pozornosťou, jakú podnik opravdive národný zasluhuje, presvedčil sa, že „Orol“ náš zdobíť môže stôľ každej rodiny, či jej obydlím je panský dom, či chyžka roľníkova. Čo do slovesného obsahu usilovali sme sa pôvodniemu slovenskému tvoreniu poskytnúť široké voľné pole; rovnou mierou pestovali sme i preklady vybraných novell a povestí najmä zo slovanckých rečí a tak obracali sme zretel k tomu, čo deje sa v bratských literatúrach. V obrázkovej časti hľadeli sme na to, aby časové potreby vždy byly opatrené. Krvavé boje, ktoré sa na bôľnom Balkáne od dvoch rokov vedú o ľudské práva ujarmeného Slovanstva, nachádzaly v „Orlovi“ starostlivého pozorovateľa a kresliča. Jednym slovom, „Orol“ plnil svedomite i tohto roku minulého úlohu svoju; pôsobil prirodzeným spôsobom, od srdca k umu: vzbudzoval statočnosť a hrdosť národnú, strážil ju a upevňoval, šíril pod Tatrami národnú osvetu, usiloval sa povzbudzovať umlknuvších našich spisovateľov k novej jarej činnosti na poli krásoumej literatúry.

Pri tejto príležitosti nemôžeme zamlčať to, čo napísal r. 1867 o ľahostajnosti oproti krásoumej literatúre jeden z popredných českých spisovateľov: „Nestaráme sa viacej o ohnište domáce. Pri tomto ohništi je nevoľno smutno. Hovorí u nás o krásnej literatúre vyšlo z užívania; čítať jej plody ponecháva sa tak len jako niekoľkým snilkom či dušiam nepraktickým; odberať knihy z peknej literatúry vyšlo už do konca z módy a to spôsobom tak úžasným, že spisovateľ, básnik počína sa strániť nakladateľa a nakladateľ básnika. Pri domácom ohništi našom je nevoľno. Nič nás pri tom nevíta, nič nerozhrieva, a tak sa stávame sebe cudzími a vospolok chladnými. Zklamani na čas vo svojich smeroch politických nedbáme, čím by sme doma čerpali nových síl, čím by sme sa sbierali a zmužili znovu; stávame sa omrzými a literárnia naša domácnosť stala sa domácnosťou starých mládencov. Je to pravda neutešená, ale pravda skutočná. Ľahostajnosť nášeho obecnstva ku krásnej literatúre je tak dokonalá, že všetci rozvážnejší mužovia na tento čas čo povážlivé znamenie doby ju odsudzujú, že ju považujú čo umrtvujúci balván na vzlete ducha národného, ktorá keď by mala potvrať ďalej, záhubnou by sa musela stať i životu národa vôbec, zajiste ale pošmúrne by vrhala stieny na schopnosť našu, stáť sa podstatným faktorom v živote národov ostatných. Ľahostajnosť tá je tak dokonalá, že u nás ľudia ani tým sa netajú, že nečítajú, ano v rozmluvách nektorých kruhov stalo sa to jako „dobrym tónom,“ stavať nevšímavosť tú na odív. Sú ľudia, ktorí, jestli sú odberateľmi nektorého polit. časopisu, myslia, že tým odbyli všetky povinnosti k literatúre vôbec. Sú rodiny mešťanské, prez ktorých prah neprejde za celý rok kniha zábavná a ktoré tak rečeno za

nešťastie si považujú, keď sú donútené, nejakú tú knihu si zaopatríť . . . Kde sme sa octli teraz? Krásnu literatúru, od ktorej datujeme svoju súcnosť, ktorá rozdelila s nami všetko svoje bohatstvo, tú vypoviedame teraz z domu, jako nevďačné dcéry otca Leara; pre dnešok zapomíname na svoju súcnosť, pre dnešok vypudzujeme zo seba u nás svoju budúcnosť. Kde sme sa to octli teraz? Plody básnické u nás ležia vo stolku, pretože spisovatelia nepovažujú za čestné, dať si od nakladateľov opakovať náreky na obecenstvo, ktoré sami dobre znajú; literatúra je jako osirotený suchopar a z ľahostajnosti obecenstva vyrastá dôsledne i ľahostajnosť spisovateľstva.“ Či toto nenie na vlas teraz tak u nás? Kalinčáka, Paulinyho, aby sme iných nepripomali, menujeme najobľúbenejšími novellistami a romanciermi slovenskými, — a keď sa prikróčí k vydaniu jich sobraných spisov, ležia nerozpredané temer všetky výtisky nákladu u vydávateľstva. Sládkovič je náš najgenialnejší poet a sobrané spisy jeho vydať musejú bratia Česi! Janko Král, Žello, Kubáni, Nosák-Nezabudov, Záborský atď. poručili nám básnické plody svoje — a je nakladateľ u nás, ktorý by sa odvážil k vydaniu týchže?! Povedomie a pocit ten nepovznáša ani literatúru, ani národ. Nehovorme, že sme malý národ, že sme biedni. Pozrime teraz na bratov Čechov, jakú lit. činnosť oni rozvíňujú, kolko časopisov udržujú! A či je Čechov tak veľmi mnoho nad počet nás? Nie sme ani tak chudobní, že by sme nemohli za niekoľko zlatých dobré spisy odberať, lebo vieme, že sa u nás na tisíce cudzojazyčných škvárov odberá; ano, sú u nás rodiny, ktoré snáď dosiaľ neprijaly slovenskú knihu alebo časopis na svoj stolík, ačkoľvek sú zámožné tak, žeby každej dobrej knihy rozobrať mohli i viaceré vydanie, žeby každý časopis náš na tisíce odberateľov čítať mohol. Či táto ľahostajnosť i na ďalej trvať má?! Národ náš, to srdce Slovanska, v tuhom boji za podmienky svojho kultúrneho vývoju a pokroku nesmie z očí zpusťiť, že prevaha duševnia skorej a dokonálejšie osvobodzuje, lež môže svrepé násilie podmaniť, že len výška duševnieho rozvoju podáva merítko národnej moci, záruku nepremoženosti, podstavec národnej velikosti.

I obraciame sa s vrelou vďakou k tým slachetným národovcom, ktorí nás v trudných prácach našich už duševne už hmotne behom minulého roku podporovali, ale i ku všetkým spanilomyselným synom a dcéram slovenským, aby i budúceho roku výdatnou pomocou svojou v literárnej činnosti našej nás podporovali a pre významné pôsobenie časopisu nášeho novú pôdu dobývali. My vieme, že udržanie slov. časopisov je v terajších krušných časiach dosť ťažkou hmotnou obeťou, ktorú prinášajú mnohí neunavení a obetovaví národovci na oltár života a vzdelania národného, no i to známe, že národ náš schopný je väčších ešte obetí a že pozná podmienky svojho bytia, že nenechá nás osamelých a duševnej zbrane pozbavených pionierov na ztratej varte životného a kultúrneho boja: a preto s dôverou v Boha a v obetovavosť národnú pokojne hladíme do budúcnosti i my, vysukujúci si rukávy k novej čerstvej práci na národa roli dedičnej.

„Orol“ bude s pomocou Božou i r. 1878 vychádzať v tom istom smere a pod tými samými výminkami, jako posiaľ. Predplatky a články nech sa posielajú redakcii „Orla“ v Detve (Zólyom megye). Predplatná cena obnáša na rok 4 zl. r. č.; študujúca a remeselnícka mládež i chudobní učitelia obdržia „Orla“ za 2 zl., ktoré však začiatkom roku zaplatiť povinní budú. Kto do konca marca celoročnú predplatku nám zašle, dostane krásne prevedený obraz: „Ranený Černohorec,“ za nepatrný doplatok, ktorý v 1. čísle určíme. Na zdar rezkejšej našej literárnej činnosti!

Redakcia a administrácia „ORLA.“

Predpláca sa u redakcie a administracie v Detve (Zólyom megye):

Celoročne 4 zl., polročne 2 zl. r. č. Študujúca a remeselnícka mládež, i chudobní učitelia obdržia „Orla,“ za 2 zl. r. č. Roč. II., III., IV., V. a VI. „Orla“ možno dostať po 2 zl. r. č. — „Orol“ vychádza vo 12 sošitoch, 3¹/₂—4 hárkov silných, dňa posledného každého mesiaca na štvorke.

Majiteľ a vydávateľ Andrej Truchlý-Sytniansky. — Knihtlač.-úcast. spolok v T. Sv. Martine.